

Nr 6.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 20 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet; given Stockholms slott den 30 december 1930.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 20 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet.

GUSTAF.

N. Gärde.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 20 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, att 20 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet skall i nedan angiven del erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

Besväras fastighet av servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, må på yrkande av fastighetens ägare servitutet utan sammanhang med skifte utbrytas, där det finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång. Enahanda rätt att erhålla utbrytning tillkomme ägaren av den fastighet, till vars förmån sådant servitut gäller, såframt ej servitutet visas hava tillkommit genom avtal. Utbrytning må ock ske på yrkande av denna fastighets ägare, där det visas att servitutet äventyras.

Besväras flera — — — belöpande andel.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1931.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 juli 1930.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, JEPPSSON, HANSÉN.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Gärde, fråga om *vidgad rätt att erhålla utbrytning av servitut utan sammanhang med skifte* samt anför:

»Servitut är ett besvär, som till förmån för en viss fastighet, den 'härskande', lägges å en annan fastighet, den 'tjänande fastigheten'. Ett servitut kan innebära allenast att ägaren av den tjänande fastigheten i visst hänseende är underkastad en inskränkning i sitt förfogande över fastigheten, exempelvis i fråga om dess bebyggande. I allmänhet innefattar dock servitutet en rättighet för den härskande fastighetens ägare att begagna sig av den andra fastigheten. Exempel på servitut av sistnämnda slag utgöra rätt till väg, vatten- eller kraftledning, till ler- eller grustäkt, till fiske ävensom till skogsfång eller mulbete. Allt efter servitutets olika ändamål bestämmes servitutets innehåll av den härskande fastighetens behov, sådant det vid varje särskilt tillfälle framträder. Vid olika tidpunkter kan alltså ett och samma servitut vara av väsentligt olika innehåll. Enligt 1907 års lag om servitut kan ett servitut till följd av ändrade förhållanden avlyftas den tjänande fastigheten antingen, därest servitutet är helt onyttigt, på det sätt att detsamma förklaras förfallet, eller, under vissa förutsättningar, genom att det avlöses mot ersättning i penningar. En tredje utväg, varigenom ett servitut kan bringas att upphöra, är dess utbrytning. I detta fall ersättes servitutet av äganderätt till viss del av den fastighet, som belastats av servitutet.

Utbrytning av servitut kan enligt lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet ske antingen i samband med laga skifte å den tjänande fastigheten eller ock genom särskild förrättning. Reglerna för utbrytning i sammanhang med skifte äro givna i 1 kap. 21 § och 9 kap. 7 §. Enligt dessa lagrum kunna, därest yrkande därom framställes, utbrytas sådana servitut, som bestå i rättighet till skogsfång, mulbete eller fiske eller i rättighet att taga torv, sten, sand, grus, lera eller dylikt. Yrkande om utbrytning av skogsfångs-

eller mulbetesservitut äger såväl ägaren av den tjänande som ägaren av den härskande fastigheten framställa, och servitutet skall utbrytas, om det kan ske utan någons förfång. Övriga slag av nu omförmälda servitut må däremot utbrytas endast om ägaren till den tjänande fastigheten påfordrar det och det kan ske utan förfång för den berättigade.

Vad åter angår utbrytning av servitut genom särskild förrättning utan sammanhang med skifte äro bestämmelser härom meddelade i 20 kap. 3 § jorddelningslagen. Enligt detta lagrum får utbrytas allenast servitut, bestående i rätt till skogsfång eller mulbete. Dylikt servitut må utbrytas på yrkande av den tjänande fastighetens ägare, om det finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång. Den härskande fastighetens ägare däremot äger erhålla utbrytning av servitutet blott om det visas, att detsamma äventyras. Rörande sättet för verkställande av utbrytning meddelas föreskrifter i 20 kap. 6 §. Det är nu allenast fråga om utvidgning av rätten för ägare av härskande fastighet att påkalla utbrytning av servitut genom särskild förrättning.

Historik. Bestämmelser om utbrytning av servitut saknas såväl i 1700-talets lantmäteriinstruktioner och författningar rörande storskiften som i de i början av 1800-talet utkomna förordningarna om enskiften. Om man bortser från de stadganden om utbrytning av avgärda bys rätt å bolbys skog och utmark, vilka återfinnas i 19 kap. 4 § byggningabalken i 1734 års lag samt i förordningen den 10 april 1810, genom vilken avgärda by erhöi skiftesvitsord och sålunda med avseende å möjligheten att påkalla utbrytning av sin rätt blev likställd med delägare i bolbys skog och utmark, finner man i lagstiftningen bestämmelser om utbrytning av servitut först i stadgan om skiftesverket i riket den 4 maj 1827, 1 kap. 6 § samt 8 kap. 8 och 9 §§. Bestämmelserna i dessa paragrafer äro hämtade ur lagkommitténs 1819 offentliggjorda förslag till byggningabalk. De återfinnas i huvudsak oförändrade i 6, 76 och 77 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866.

Enligt dessa stadganden läser vid skifte å den tjänande fastigheten skogsfångs- eller mulbetesservitut alltid skolat utbrytas (jfr N. J. A. 1910 s. 163); servitut, bestående i rätt att taga sten, grus, ler, torv eller dylikt eller att fiska skulle utbrytas, därest det område, å vilket servitutet utövades, utan förfång kunde skiftas. Skifte av den tjänande fastigheten ägde endast delägare i denna påfordra, men ej ägaren av den härskande fastigheten. Huruvida utbrytning av servitut kunde ske genom särskild förrättning utan sammanhang med skifte har varit föremål för olika meningar. Sådan utbrytning läser i åtskilliga fall hava skett. Emellertid har högsta domstolen i ett flertal rättsfall (se N. J. A. 1908 s. 186 och not B 217, 1912 s. 319 samt 1916 s. 198) förklarad, att utbrytning ej kunde äga rum annat än i sammanhang med skifte å den tjänande fastigheten. I varje fall ägde icke ägare av härskande fastighet rätt att påkalla utbrytning av servitut genom särskild förrättning.

Förslag om införande i lagstiftningen av särskilda bestämmelser om utbrytning av servitut utan sammanhang med skifte framställdes vid flera tillfällen under 1800-talet, första gången redan år 1855. Därvid avsågs emeller-

tid att giva allenast ägaren av den tjänande fastigheten utbrytningsvitsord. Först under förarbetena till jorddelningslagen i början av 1900-talet uppkom fråga att tillerkänna jämväl ägaren av den härskande fastigheten dylikt vitsord.

I sitt år 1911 avgivna betänkande med förslag till lag om skifte av jord förklarade sig sålunda skifteslagstiftningskommittén — som upptog ett stadgande om utbrytning av skogsfångs- eller mulbetesservitut utan sammanhang med laga skifte på yrkande av den tjänande fastighetens ägare (287 §) — hava tagit under övervägande, huruvida icke utbrytning bort medgivas jämväl på yrkande av den servitutsberättigade parten, samt anförde:

Skifteslagstiftningskommittén.

Önskemål i sådant syfte hava försports, särskilt från innehavare av torp med servitutsrätt å stamhemmanets ägor. Då emellertid ändamålet med servitutsavlösning från skiftessynpunkt måste anses vara fredande av den besvärade fastigheten från den fara för vanvård, som ett sambruk innebär, synes tillräckligt skäl för att tillägga den servitutsberättigade avlösningstvitsord ej föreliggande. Vad särskilt angår torprättigheterna till skogsfång och bete, vilka äro de ojämförligt talrikast förekommande skogs- och betesservitut inom vårt land, skulle införandet av rätt för torpinnehavarna att påkalla dessas avlösning helt säkert i allmänhet te sig för stamhemmansägarna som en orättvisa. I de flesta fall skulle antagligen torpupplåtelse ej komma till stånd, om köparen i stället för att nöja sig med servitut begärt få motsvarande skogsområde med äganderätt. Intresset för torpinnehavaren att erhålla utbrytningsvitsord skulle vara dels att skydda sin husbehovsrätt mot överavverkning från hemmansägarens sida, dels att förskaffa sig tillgång till skog för avsalu. För förstnämnda intresse läro skydd kunna vinnas genom avverkningsförbud, och då utbrytning rättvisligen icke kan tillföra torpet mera skog än som motsvarar husbehovet, skulle avverkning till avsalu å utbrutet område för framtiden förtaga torplägenheten det stöd i skog, som genom upplåtelsen avsetts att bereda den. Kommittén har av dessa grunder stannat vid att föreslå vitsord till utbrytning allenast för den besvärade fastighetens ägare.

I en vid 1915 års riksdag inom andra kammaren väckt motion (nr 87) om skrivelse till Kungl. Maj:t angående reglering genom lagstiftning av ömse-sidiga rättigheter och skyldigheter i fall, då någon erhållit rätt att taga husbehovsvirke å skog, som äges eller disponeras av annan, anförde motionären i frågan om utbrytningsvitsord för ägaren av den härskande fastigheten bland annat, att det funnes många fall, då den servitutsberättigade hade det största intresset av avlösningen och att det vore i högsta grad orättvist att inskränka vitsordet endast för markägarens räkning.

1915 års riksdag.

Jordbruksutskottet anförde i anledning av motionen bland annat (utlåtande nr 20):

Av motionären hade det framhållits såsom en väsentlig brist i skiftesstadgekommitténs förslag i 287 §, att utbrytningsvitsord ej vore avsett att tillerkännas den servitutsberättigade utan uteslutande förbehållits ägaren av den tjänande fastigheten. Denna uppfattning syntes utskottet icke utan vidare böra underkännas. De motiv för en dylik inskränkning av utbrytningsvitsordet, som av kommittén anförts, syntes utskottet visserligen förtjäna avseende såsom belysande för vad som ur skiftessynpunkt kunde hava telt sig som utbrytningens primära ändamål. Men näppeligen torde dessa motiv kunna an-

ses fullt avgörande för ett obetingat avvissande av de helt naturliga anspråk på ömsesidighet i fråga om avlösningsvitsord, som — efter vad även av nämnda kommitté erkändes — framställdes från de servitutsberättigades sida, särskilt från den stora grupp därav, som utgjordes av torpare med servitutsrätt å stamhemmanets ägor. Utskottet kunde ej finna annat än att fall kunde förekomma, då den servitutsberättigades intresse av att skydda sin husbehovsrätt mot överavverkning eller intrång från skogsägarens sida borde anses likvärdigt med den senares intresse av att freda fastigheten mot missbruk av nämnda rätt. Det kunde ifrågasättas, huruvida det icke, även under vissa andra förhållanden, bäst skulle överensstämma med rättvisa och billighet att under betryggande garantier lämna möjlighet öppen för båda de intresserade parterna att påkalla utbrytning av mark i vederlag för rättigheten. Utskottet ville i detta avseende blott erinra om de icke sällsynta fall, då vederbörande virkesberättigad tillförsäkrats en allmän rätt att 'efter anvisning' erhålla husbehovsskog och således beträffande platsen för förmånens uttagande och virkets beskaffenhet m. m. vore helt underkastad kontrollen av den som ägde eller disponerade skogen. Säkerligen skulle nu, därest endast denne erhöles utbrytningsvitsord, i flertalet dylika fall ingen avlösningsvitsord komma till stånd, enär en sådan här knappast kunde förutsättas såsom betingad av den tjänande fastighetens intresse. Om utskottet sålunda — med hänsyn till önskvärdheten icke minst ur skogsvårdssynpunkt att såvitt möjligt avlägsna de intressemotsatser, som skapats av flertalet nu gällande, olämpligt avfattade husbehovsavtal — för sin del funne avlösningsrätt med ömsesidigt utbrytningsvitsord erbjuda det verksammaste medlet härför, ville utskottet å andra sidan icke bestrida, att någon begränsning i tillämpligheten av sådant vitsord för den servitutsberättigade parten under vissa omständigheter kunde anses önskvärd eller påkallad av avtalets beskaffenhet. De synpunkter i förevarande avseende, varåt utskottet sålunda velat giva uttryck och som i viss mån sammanföle med motionärens, torde emellertid äga en så uppenbar betydelse, att Kungl. Maj:t med säkerhet torde kunna förväntas, vid den slutliga prövningen av ifrågavarande lagförslag, ägna desamma all den hänsyn, som dem vederborde.

Under återopande av det anförda hemställde utskottet, att motionen icke måtte föranleda någon åtgärd. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

*Skifteslag-
stiftnings-
kommis-
sionen.*

I anledning av jordbruksutskottets uttalande anförde skifteslagstiftningskommissionen i sitt år 1918 avgivna betänkande:

'Förhållandet kan vara att en person väl vill överlåta en mindre del av sin fastighet jämte t. ex. skogsfångsrätt å återstoden men icke ett större område. Gåves nu den servitutsberättigade oinskränkt utbrytningsvitsord, löpte säljaren i det anförda exemplet risken att, kanske omedelbart efter överlåtelsen, mötas av ett utbrytningsyrkande. Detta synes icke billigt och kan hava den verkan att mången önskvärd överlåtelse, t. ex. för egnahemsbildande, icke kommer till stånd. I fråga om äldre upplåtelser framträder obilligheten i än högre grad. Utbrytningsvitsord synes därför i allmänhet icke böra tillerkännas den härskande fastighetens ägare. Förfar emellertid den tjänande fastighetens ägare så med fastigheten, att den servitutsberättigades rätt äventyras, synes emellertid vitsord till utbrytning böra tillkomma denne. Endast förefintligheten av ett stadgande av sådant innehåll torde innefatta ej så litet skydd för servitutsrättens tillgodonjutande; så länge denna rätt respekteras, löper ju den tjänande fastighetens ägare ej någon risk att utsättas för en av honom ej önskad utbrytning, och respekteras icke rättigheten, föranleder ju den tjänande fastighetens ägare själv utbrytningen.'

Med hänsyn till vad sålunda anförts upptog skifteslagstiftningskommissionen i sitt förslag till lag om delning av jord å landet (23 kap. 3 §) det av skifteslagstiftningskommittén föreslagna stadgandet med tillägg, att rätt att erhålla utbrytning tillkomme även ägaren av den fastighet, till vars förmån servitutet gällde, där det visades att servitutet äventyrades.

Det sålunda föreslagna stadgandet återfinnes i alla de följande förslagen till lag om delning av jord på landet, nämligen jordstyckningskommissionens förslag 1920, ett inom justitiedepartementet år 1923 utarbetat preliminärt förslag, det till lagrådet 1924 remitterade förslaget samt det förslag, som innefattas i propositionen nr 38 till 1926 års riksdag.

Vid denna riksdag föreslogs i tvenne motioner (nr 233 i första kammaren och nr 358 i andra kammaren) att stadgandet måtte erhålla den ändrade lydelse att rätt att erhålla utbrytning tillkomme ägaren av den fastighet, till vars förmån servitutet gällde, ej endast om det visades att servitutet äventyrades utan även om servitutet varit av ålder gällande. I motionerna anfördes i huvudsak:

1926 års
riksdag.

Flerstädes inom landet funnes så kallade rekognitionsskogar. Dessa vore ursprungligen allmänningsskogar, vilka av kronan upplåtits till stöd åt järnverk och sedermera fått skatteköpas av verkens ägare. Därvid hade dock sockenmännen, där skogarna legat, fått behålla de fäbodlägenheter med tillhörande rätt till mulbete och skogsfång, som de av ålder innehaft å skogarna. Dessa rättigheter hade sockenmännen på grund av skiftesstadgans bestämmelser icke hittills kunnat få utbrutna. Ägare av dylika betes- och skogsfångsrättigheter, vilka till sin verkliga natur snarare vore att anse såsom ett slags äganderätter än som servitut, borde dock rimligen och i överensstämmelse med lagförslagets grunder äga ovillkorlig rätt till utbrytning av rättigheterna, vilka utan möjlighet till skifte eller utbrytning vore tämligen värdelösa och icke kunde rationellt brukas.

Till upplysning angående förekomsten av skogsfångs- och mulbetesservitut å hemman bildade av rekognitionsskog åberopade motionärerna en vid motionerna fogad utredning av arkivarien i kammarkollegiet H. Skoglund.

Motionerna behandlades av första särskilda utskottet, som anförde i huvudsak följande (utlåtande nr 1):

De skäl, som av skifteslagstiftningskommissionen anförts mot att tillerkänna ägaren av den härskande fastigheten utbrytningsvitsord, syntes icke äga tillämplighet på de förhållanden, varom talades i motionerna. De servitutsrättigheter, som där avsåges, hade av kronan förbehållits vissa fastigheter vid skatteförsäljningen av rekognitionsskogarna. Utskottet ansåge lämpligt, att avlösning skedde av dylika rättigheter; och syntes i princip intet vara att erinra mot att utbrytningsvitsord tillerkändes innehavare av servitut å till skatteförsäld skog, såvitt servitutet uppkommit i sammanhang med skatteförsäljningen eller ock tidigare. Genom ett på sådant sätt begränsat vitsord torde berättigade intressen icke trädas för nära. Då emellertid i ärendet icke föreläge sådan utredning att utskottet ansåge sig kunna föreslå riksdagen lagbestämmelser i antydd riktning, komme utskottet att allenast förorda, att riksdagen måtte besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet.

Utskottet hemställde alltså, med godkännande av ifrågavarande stadgande i den i propositionen föreslagna lydelsen, att riksdagen måtte i skrivelse till

Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning angående i motionerna vidkommande servitut angivna förhållanden samt i vad mån rätt att erhålla utbrytning av servitut, som i motionerna avsåges, kunde tillkomma ägare av den fastighet, till vars förmån servitutet inrättats, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen (skrivelse nr 331).

Utredning
och förslag
av ägo-
gränssak-
kunniga.

I skrivelse den 6 november 1928 anmodade chefen för justitiedepartementet de inom departementet tillkallade sakkunniga för utredning av frågan om lagstiftning rörande ägogränser m. m., byråchefen Johan Hamrin och numera hovrättsrådet Per von Ehrenheim, att till behandling upptaga jämväl det spörsmål om utbrytning av servitut utan sammanhang med skifte, varom riksdagen i nyssberörda skrivelse begärt utredning. De sakkunniga avlämnade den 4 juni 1929 utredning och förslag i ämnet.

De sak-
kunnigas
utredning.

De sakkunniga hava till en början lämnat en redogörelse dels angående uppkomsten av rekognitionsskogshemman och förekomsten av servitut å dylika hemman, dels angående förekomsten i andra fall av skogsfångs- och mulbetesservitut av likartad beskaffenhet som servituten å rekognitionsskogshemmanen. Redogörelsen torde få fogas vid detta protokoll såsom *bilaga A*. Av redogörelsen framgår huvudsakligen följande:

För att understödja bergshanteringen upplät staten särskilt under 1600- och 1700-talen allmänningsskogar åt gruvor och bruk, vilka därvid erhöles tillstånd att i regel mot en viss avgift, rekognitionsavgift, tillgodose sitt behov av ved, kol och byggnadsvirke å skogarna. Å dessa s. k. rekognitionsskogar ägde ofta före upplåtelsen hemman och lägenheter, som voro belägna å skogarna eller i deras närhet, rätt till fäbodställen, mulbete, skogsfång ('yxbörd'), fiske eller slätter. Dessa servitut ledo genom upplåtelsen ingen inskränkning. Under 1800-talet hava de till bruken upplåtna rekognitionsskogarna med stöd av riksdagens beslut 1809 och en i anledning därav den 4 februari 1811 utfärdad kungörelse indelats i hemman och skattesålt till bruksägarna. Därvid hava skogsfångs- och mulbetesservitut, tillkommande hemman och lägenheter av stubbe- och röjselrätts natur, utbrutits. Övriga servitut hava däremot vid skatteförsäljningen icke undergått någon förändring; de besvara sålunda de av skogen bildade hemmanen på samma sätt som de tidigare besvärat skogen. Åtskilliga dylika servitut finnas. Det är dock att märka, att de ofta gälla till förmån för fastigheter, som höra till bruken. I övrigt torde skogsfångs- och mulbetesservitut, vilka i likhet med nu berörda servitut å rekognitionsskogarna varit av ålder å allmän skog bestående rättigheter men numera åvila av skogen bildade till enskilda överlåtna fastigheter, endast i undantagsfall förekomma. Däremot finnas av ålder å allmän skog gällande skogsfångs- och mulbetesservitut å skogar, som fortfarande tillhöra staten. Så torde särskilt vara fallet å de till bergshanteringens understöd fortfarande anslagna skogar, vilka förvaltas enligt bestämmelserna i förordningen den 27 maj 1898 och vilka till största delen torde utgöras av gamla gruvskogar, det vill säga skogar, som varit upplåtna åt gruvor och därför ej fått skatteköpas enligt kungörelsen den 4 februari 1811.

Det bör i detta sammanhang erinras, att utöver de av ålder å allmän skog gällande servitut, som de ägo gränssakkunniga berört i sin redogörelse, även finnas av ålder gällande skogsfångs- och mulbetesservitut, vilka åvila mark som sedan gammalt varit i enskild ägo. Det viktigaste slaget av dylika servitut är avgärda bys eller lägenhets rätt å bolbys skog och utmark. Såsom redan inledningsvis anmärkts, har ägare av avgärda hemman ända sedan 1810 med avseende å möjligheten att få sin rätt utbruten varit jämställd med delägare i bolbys skog och utmark; ägare av avgärda lägenhet har erhållit skiftesvitsord genom jorddelningslagen. Skogsfångs- eller mulbetesservitut, som av ålder besvärat enskild fastighet, torde eljest sällan förekomma. Utom av ålder gällande skogsfångs- och mulbetesservitut finnas dylika servitut uppkomna genom avtal, vanligen i samband med avsondring av jord. Dylika s. k. torpservitut äro särskilt i Norrland ofta förekommande. Under större delen av 1800-talet var det där vanligt att vid försäljning av mark för upprättande av mindre jordbrukslägenheter tillgodose dessas behov av skogsfång och mulbete genom servitut. Skogsfångs- eller mulbetesservitut, uppkommet genom avtal utan samband med tillkomsten av den fastighet, till vars förmån det gäller, torde förekomma mindre ofta. Slutligen lära finnas skogsfångs- och mulbetesservitut, vilka tillkommit i sammanhang med laga jorddelning. Ehuru dylika servitut rätteligen icke torde fått bildas vare sig vid laga skiften eller hemmansklyvningar enligt skiftesstadgan eller vid ägostyckningar (se N. J. A. 1902 sid. 320 och 1918 sid. 423), torde likväl, åtminstone vid äldre ägostyckningar, hava förekommit, att dylika servitut pålagts styckningslott till förmån för annan dylik lott. Vid skifte eller avstyckning enligt jorddelningslagen få dylika servitut icke bildas.

De båda sakkunniga hava stannat vid olika meningar. Byråchefen Hamrin har funnit övervägande skäl tala för att i allo likställa den härskande fastighetens ägare med den tjänande fastighetens i avseende å rätten att påkalla utbrytning av servitut utan sammanhang med skifte samt i anslutning härtill framlagt förslag till ändring av 20 kap. 3 § jorddelningslagen. Hovrättsrådet von Ehrenheim har däremot funnit skäl saknas att i något fall tillerkänna ägaren av den härskande fastigheten vidsträcktare utbrytningsvitsord än han erhållit i jorddelningslagen. För den händelse åtgärd i anledning av riksdagens skrivelse likväl skulle anses påkallad, har von Ehrenheim funnit utvidgningen böra begränsas till att gälla servitut, som besvära av rekognitionsskog bildade hemman, och i sådant hänseende framlagt förslag antingen till särskild lag eller till lag om ändring av 20 kap. 3 § jorddelningslagen. Hamrins ävensom von Ehrenheims alternativa förslag torde få fogas vid detta protokoll såsom *bilagorna B, C och D*.

De sakkunnigas förslag.

Till stöd för sin mening har Hamrin anfört i huvudsak följande:

I samma mån som skiftesidén slagit igenom hade också frågan om upplösning av det slag av samfällighet, som ett servitutsförhållande innebure, trätt i förgrunden. Jordstyckningskommissionen hade uttalat, att det ej väl överensstämde med själva grundidén i skiftesinstitutet att vid skifte lämna den långt

gående ägogemenskap, som servitut, vilket bestode i rätt till skogsfång och mulbete, onekligen innebure, orörd även i det fall att den utan förfång för vederbörande intressenter kunde upplösas. Härutinnan syntes man böra giva jordstyckningskommissionen rätt. Detta uttalande syftade visserligen å utbrytning av servitut av angivet slag i samband med laga skifte, men man kunde nog tillmäta uttalandet en viss betydelse även för spørgmålet om utbrytning av ifrågavarande slag av servitut utan samband med skifte. Jordstyckningskommissionens nu återgivna uttalande torde icke utan skäl böra ses i samband med vad jordbruksutskottet vid 1915 års riksdag yttrat i fråga om ömsesidighet med avseende å vitsord att utan samband med skifte påkalla utbrytning även vad anginge ägare av torp med servitutsrätt å stamhemmanets ägor. Utskottet hade för sin del förordat avlösningsrätt med ömsesidigt utbrytningsvitsord. Det borde även erinras om lantmäteristyrelsens uttalande i utlåtande den 28 april 1924 över 1923 års preliminära förslag till jorddelningslag, att vunnen erfarenhet enligt styrelsens mening visade, att alla slag av servitut borde kunna utbrytas såväl i sammanhang med laga skifte å den tjänande fastigheten som utan sådant sammanhang. Dessa uttalanden torde kunna anses återspegla en allmän uppfattning att servitutsförhållanden överhuvud taget borde avlösas, där ej särskilda förhållanden föranledde annat.

Vad sålunda anförts hade, oberoende av innehållet i riksdagens skrivelse, synt böra föranleda ett mer allsidigt bedömande av föreliggande ämne, såvitt anginge utbrytning av servitut utan samband med laga skifte. I denna del syntes nämligen frågan under förarbetena till den nya jorddelningslagstiftningen icke hava blivit föremål för den fullständiga undersökning och utredning, som syntes önskvärd.

Vad då först anginge servitut, som bestode i rätt att taga torv, sten, sand, grus, lera eller dylikt, hade, med det undantag som innefattades i lantmäteristyrelsens nyss återgivna uttalande, varken under förarbetena till den nya jorddelningslagstiftningen eller därförut försports något behov av bestämmelser för att få dylika servitut utbrutna utan samband med skifte. Detta torde bero på att dessa servitut enligt sakens natur i regel vore anknutna till vissa bestämda områden och icke gäve anledning till några tvister mellan de intresserade parterna. Detsamma gällde även om slätterservituten å rekognitionsskogshemmanen. På grund härav syntes anledning saknas att upptaga frågan om ökade möjligheter för utbrytning av nu berörda servitut. Något behov hade ej heller försports om ökade möjligheter till utbrytning av fiskeservituten utan samband med skifte.

Vad härefter beträffade servitut, som bestode i rätt till skogsfång och mulbete, funnes sådana bland annat å områden, som förut varit rekognitionsskogar. Med ledning av från överlantmätarna ingångna upplysningar syntes frågan om dessa servitut hava betydelse egentligen endast för Gävleborgs län. Servitut, vilka i likhet med servituten å rekognitionsskogshemmanen varit av ålder bestående rättigheter å allmän skog, men numera åvilade av skogen bildade, till enskilda överlätna fastigheter eller markområden, torde, förutom å rekognitionsskogshemmanen, endast i undagtagsfall kunna förekomma. Där emot torde man böra räkna med att liknande servitut, d. v. s. av ålder bestående rättigheter å allmän skog, funnes å skogar, vilka fortfarande vore allmänna. Servitut, vilka bestode i rätt till skogsfång eller mulbete och vilka icke uppkommit genom avtal utan i likhet med de nu berörda kunde sägas vara av ålder bestående, förekomme eljest enligt av överlantmätarna lämnade upplysningar ytterst sparsamt.

Vad anginge servitut, som uppkommit genom avtal, syntes man med stöd av överlantmätarnas uppgifter knappast hava att räkna med andra än sådana, som tillkommit i samband med upplåtelse av lägenheter. Inom Västernorrlands

och Västerbottens län hade dock en del tillskapats i samband med ägostyckning under de första åren av detta instituts tillkomst år 1896. Vad de norrländska länen anginge hade upplåtelser av skogsfångs- och mulbetesservitut i samband med avsöndring av jord i äldre tider varit vanliga. Under de sista decennierna av 1800-talet syntes de hava avtagit i antal och efter ingången av detta århundrade syntes de blivit sällsynta. Inom andra län än de fem norrländska hade de alltid varit endast sällsynt förekommande. Enligt gällande lag kunde upplåtelser av skogsfångs- och mulbetesservitut icke förekomma i samband med jorddelningsförrättning; och man torde särskilt vad framtiden anginge helt och hållet kunna bortse från tillkomsten av dylika servitut fristående från sådan förrättning.

Sökte man bedöma frågan ur ekonomisk synpunkt, torde den allmänna uppfattningen gå i den riktning, att ifrågavarande servitut vore till skada för skogsvärden och att deras utbrytning eller avlösande därför representerade ett allmänt intresse. De hade även flerstädes visat sig giva upphov till svåra missköligheter mellan vederbörande.

Att utbrytning av skogsfångs- och mulbetesservitut såsom det ville synas hittills skett endast i rätt begränsad utsträckning torde bero främst på den lagstiftning, vilken gällt och i avseende å vilken tvekan rätt huruvida utbrytning därav utan samband med skifte rätteligen kunnat ske. Detta förhållande hade verkat så mycket kraftigare som ett mycket stort antal av de tjänande fastigheterna eller skogarna ägts av juridiska personer, och att till följd därav något skifte å desamma endast undantagsvis förekommit. Detta förhållande hade, vad anginge utbrytning i samband med skifte, allt fortfarande sin betydelse och utgjorde i samma mån skäl för ett inrymmande åt ägaren av den härskande fastigheten att utan samband med skifte påkalla utbrytning. Till förhållandet torde även hava medverkat den numera borttagna bestämmelsen i 76 § skiftesstadgan att by eller hemman, som för sitt fulla hemmantal hade oinskränkt rätt att begagna både skogsfång och mulbete, skulle njuta lika rätt, som tillkomme avgärda by eller hemman d. v. s. hälften mot bolbyn, och särskilt det inflytande detta stadgande kunde antagas hava haft även i andra fall för bestämmande av grunden för utbrytningen i ofördelaktig riktning för den tjänande fastigheten. Emellertid torde anledningen böra sökas även på annat håll. Utan fara för misstag torde man kunna utgå ifrån att den tjänande fastighetens ägare i regel haft och fortfarande hade en starkare ekonomisk ställning än ägaren av den härskande fastigheten. Det torde ofta varit rätt lätt för den förre att på olika sätt kringskära den senare. Hade den tjänande fastighetens ägare desslikes, såsom i stor utsträckning vore fallet, såväl i fråga om rekognitions-skogshemman som andra fastigheter och skogar, haft stöd av bestämmelse att rättigheten skulle få tillgodonjutas endast efter utsyning eller anvisning, torde det många gånger legat i hans hand att göra densamma rätt så illusorisk för den härskande fastighetens ägare.

Starka skäl talade sålunda för att medgiva även ägaren av den servitutsberättigade fastigheten rätt att påkalla servitutets utbrytning. Dessa skäl bottnade i billighet och rättvisa, vilka icke befrämjades om den ena parten vore i tillfälle att på ett obehörigt sätt tillgodose sina intressen på den andres i regel svagares bekostnad.

Skälen för likställighet på ifrågavarande område mellan ägaren av den servitutsförpliktade och den servitutsberättigade fastigheten syntes med anledning av vad som anförts vara så starka, att för frångående av sådan likställighet borde fordras påtagliga olägenheter, i all synnerhet som likställighet redan vore lagstadgad, då frågan förekomme i samband med skifte. Några sådana olägenheter hade emellertid ej kommit till synes och torde också knappast med fog kunna göras gällande beträffande andra servitut än sådana, som tillkommit i

samband med upplåtelse av smålägenheter eller de s. k. torpservituten. Vad skifteslagstiftningskommittén och skifteslagstiftningskommissionen anförde mot införandet av rätt för torpinnehavare att påkalla avlösning av dylika servitut torde ännu vid slutet av förra århundradet haft en viss bärkraft, men denna syntes åtminstone numera till största delen vara eliminerad av de förändringar förhållandena undergått under de sista årtiondena, under vilken tid upplåtelser av servitut av ifrågavarande slag syntes så gott som hava upphört.

Vid bedömandet av föreliggande fråga torde man slutligen böra ställa klart för sig, att det ej vore fråga om något oinskränkt vitsord till utbrytning. Villkor för utbrytning vore, att den visade sig lända till nytta, varmed bland annat torde böra menas att utbrytningen skulle bereda ökade möjligheter till rationell skogsskötsel eller beteskultur, samt att den visade sig kunna ske utan någons förfång.

Hovrättsrådet von Ehrenheim har till stöd för sin uppfattning i huvudsak an-
fört:

De skäl, som av skifteslagstiftningskommittén och skifteslagstiftningskommissionen anförts mot förslaget att giva ägare av fastighet, tills vars förmån servitut gällde, vidsträcktare rätt att påkalla servitutets utbrytning genom särskild förrättning än han erhållit i jorddelningslagen, gällde endast servitut tillkomna genom avtal och sålunda icke ifrågavarande servitut å rekognitionsskogshemmanen. Å andra sidan torde beträffande dessa, liksom beträffande övriga skogsfång- och mulbetesservitut, skäl saknas för vidsträcktare utbrytningsvitsord. Den servitutsberättigades intresse att genom utbrytning av servitutet kunna skydda sin rätt till skog och bete, om den skulle äventyras, vore i jorddelningslagen tillgodosett. Utbrytning av skogsfång- eller mulbetesservitut i avsikt att bereda den servitutsberättigade tillgång på skog till avsalu strede helt mot servitutets ändamål att tillgodose husbehovet. Den s. k. åbokommittén hade som skäl för att tillerkänna utbrytningsvitsord åt ägare av fastighet, till vars förmån gällde servitut å rekognitionsskogshemman, anförde, att ett flertal dylika servitut genom ett förändrat brukningssätt av de härskande fastigheterna förlorat i värde, varigenom ägarna av rekognitionsskogshemmanen kommit i åtnjutande av en oberäknad förmån.¹ Vid bedömande av detta skäl vore att märka, att servitut, som till följd av ändrade förhållanden blivit onyttigt, kunde av domstol förklaras förfallet (se 7 § i lag den 14 juni 1907 om servitut). Hade servitut å rekognitionsskogshemman blivit onyttigt, torde därför utbrytning icke kunna ske, även om ägaren av den härskande fastigheten erhöle utbrytningsvitsord. Hade servitut endast förlorat i värde, torde till grund för utbrytningen skola läggas det minskade värde servitutet ägde vid utbrytningen. Det torde knappast vara riktigt, att, såsom skifteslagstiftningskommittén antagit, genom de s. k. skogsavräkningarna vid skatteförsäljningen av rekognitionsskogarna särskild utbrytningsgrund blivit bestämd för yxbördrätterna.²

En fullständig reglering av servituten å rekognitionsskogshemmanen kunde icke vinnas genom en lagbestämmelse av den innebörd, som ifrågasatts vid 1926 års riksdag, eller allenast ett utvidgande av den servitutsberättigades utbrytningsvitsord. Bestämmelserna om utbrytning av servitut utan samband med skifte gällde ju allenast skogsfångs- och mulbetesservitut. Att medgiva utbrytning även av andra servitut genom särskild förrättning torde icke kunna ifrågakomma. Fiske- och slätterservituten komme därför fortfarande att bestå.

Frågan om utbrytning av servituten å rekognitionsskogshemmanen torde icke äga den betydelse arkivarien Skoglund vid 1926 års motioner fogade utred-

¹ Se åbokommitténs betänkande II den 25 augusti 1919 s. 34.

² Se dess betänkande s. 148—149.

ning syntes giva vid handen. En stor del av de skogsavräkningar, som skett vid bergsmansundersökningarna i samband med skatteförsäljningen av rekognitionsskogarna och vilka funnos redovisade i arkivarien Skoglunds utredning, hade skett för yxbördsrätter, vilka ansetts tillkomma bruksägarna tillhöriga, å rekognitionsskogarna belägna hemman. De flesta av dessa hemman torde fortfarande höra till de bruk, varunder de lytt vid rekognitionsskogarnas reglering. I dessa fall föreläge icke några stridiga intressen med avseende å servitutens utbrytande, och funnes sålunda icke utrymme för tillämpning av ett stadgande av ifrågasatt innebörd.

Ett stadgande, som gäve ägare av fastighet, till vars förmån gällde servitut å rekognitionsskogshemman, vidsträcktare utbrytningsvitsord, borde även avse servitut å hemman, som bildats av de vid rekognitionsskogarnas reglering uppkomna överloppsmarkerna eller av de till staten återfallna rekognitionsskogarna. Att staten inköpt rekognitionsskogshemman borde icke förändra minskning i därå servitutsberättigades rätt att erhålla servituten utbrutna.

Det torde kunna ifrågasättas om icke tillämpligheten av ett stadgande av föreslagen innebörd borde utsträckas även till skogsfångs- och mulbetesservitut, som av ålder besvärat och fortfarande besvärade allmän skog. Häremot kunde anföras, att det borde tillkomma de myndigheter, som förvaltade dessa skogar, att bestämma om servitut å desamma borde utbrytas.

Över de sakkunnigas utredning och förslag hava utlåtanden inforrats från kammarkollegiet, lantmäteristyrelsen, domänstyrelsen och lantbruksstyrelsen.

Kammarkollegiet anför i sitt utlåtande:

'De servitut, som givit anledning till ägo- och gränssakkunnigas föreliggande utredning och förslag, äro de så kallade skogsavräkningarna på rekognitionsskogshemmanen. Beträffande dem har kollegiet redan i en gemensamt med bergskollegiet den 12 november 1817 avlåten underdånig skrivelse, varav avskrift bifogas,¹ gjort sig till förespråkare för att servituten borde utbytas mot bestämda ägområden, åtminstone beträffande skattlagda hemman och lägenheter. Såsom skäl härför anförde kammarkollegiet, att alla sådana hemman och lägenheter likaväl som fastigheter under stubbe- och röjserätt behövde särskilda bestämda skogs- och markområden, som icke vore samfällade med brukens och därunder lydande torps och lägenheters skogstillgångar. Kollegiet uttalade jämväl, att de servitutsberättigades skogsanslag icke borde bli beroende av den större eller mindre skogsåtgång, som erfordrades för brukens drift, samt den större eller mindre tillgång, som allt efter bruksägarens innehållningssätt kunde bli övrig. Av sammanhanget i skrivelsen framgår, att kollegiet avsåg avrösning för alla servitutsberättigade fastigheter, som ej tillhörde bruksägaren.

De sålunda anförda skälen, vilka icke vunno Kungl. Maj:ts beaktande, kvarstå enligt kollegiets mening ännu och vinna ytterligare i styrka genom de av den ene av de sakkunniga, byråchefen Hamrin, anförda synpunkterna. Den andre av de sakkunniga, assessorn von Ehrenheim, har visserligen icke ansett sig kunna tillstyrka utbrytning för skogsavräkningarna, i vidare mån än redan medgivits, på yrkande av blott den härskande fastighetens ägare, men de skäl, han åberopat för sin ståndpunkt, hava icke kunnat övertyga kollegiet. von Ehrenheim grundar sålunda sin mening väsentligen på åsikten, att samtliga ifrågasvarande servitut skulle vara bestämda till sitt omfång av den härskande fastighets husbehov. Någon utredning, ägnad att stödja denna uppfattning,

Yttranden
över ägo-
gränssak-
kunnigas
förslag.

Kammar-
kollegiet.

¹ Ar här utesluten.

har han dock icke lämnat, och uppfattningens riktighet är icke självklar. Sannolikare är väl, att servitutets omfång, såsom skifteslagstiftningskommittén synes hava antagit, fixerats genom skogsavräkningens bestämmande, men i varje fall torde man kunna påstå, att om det i visst fall kan visas, att såväl servitutsrätten före regleringen i enlighet med 1811 års förordning som ock den för servitutet verkställda skogsavräkningen varit vidsträcktare än den härskande fastighetens husbehov, servitutet icke genom regleringen inskränkts till husbehovet. De av von Ehrenheim mot utvidgad utbrytningsrätt anförda skälen torde därför sakna generell bärkraft i den mån de bygga på uppfattningen, att servituten äro inskränkta till husbehovet. Icke heller torde det av von Ehrenheim anförda skälet, att fiske- och slätterservituten även efter utbrytningen av skogsfångs- och mulbetesservituten skulle bestå, kunna tilläggas avgörande betydelse. Slutligen kan kollegiet icke finna den av von Ehrenheim åberopade omständigheten, att de skogsavräkningar, beträffande vilka utbrytningsyrkande kunde väntas, sannolikt icke äro särdeles talrika, böra få förhindra, att en eljest välgrundad rätt medgives de servitutsberättigade, som äro i behov därav.

Till det anförda vill kollegiet tillägga, att skillnaden mellan skogsfångs- och mulbetesservitut, å ena, samt verklig ägogemenskap, å andra sidan, mera ligger i rättigheternas juridiska konstruktion än i deras materiella innehåll. Hur närbesläktade dessa institut i själva verket äro, framgår ju därav, att den servitutsberättigade tidigare i fråga om sin rätts omfång jämställts med ägare av avgärda by, vilken ju redan för mer än etthundra år sedan erhållit skiftesvitsord. Då man ansett sig icke träda enskild rätt för när genom att vid skifte tillåta ägogemenskaps hävande på en delägares yrkande, synes man icke heller av hänsyn till den tjänande fastighetens ägare böra undanhålla den servitutsberättigade utbrytningsvitsord.

Det nu anförda gäller i lika hög grad åtskilliga skogsfångs- och mulbetesservitut på andra fastigheter än rekognitionsskogshemman, och det synes därför knappast vara befogat, att det vidgade utbrytningsvitsordet tillägges endast de sistnämnda. Å andra sidan finnas servitut med ifrågavarande innehåll, vid vilka analogin med förhållandena vid skifte är mindre framträdande. Skiftet avser ju egentligen upplösning av en äldre ägogemenskap, som på grund av ändrade förhållanden förlorat sitt berättigande. En del i nyare tid uppkomna servitut måste emellertid antagas hava tillskapats just i avsikt att undvika avstående av bestämt område från en fastighet till en annan, och beträffande dylika servitut, vilka snarare synas kunna jämföras med nyttjanderätt än med ägogemenskap, kan det därför icke bliva tal om att de liksom ägogemenskaps skulle på grund av tidsförhållandenas förändringar hava förlorat sitt berättigande. Utvidgning av utbrytningsvitsordet läser därför icke vara påkallat i fråga om sådana servitut.

Det sist sagda gäller egentligen de genom avtal uppkomna servituten. Numera få nämligen servitut av förevarande slag icke tillskapas vid jorddelning. Vid skifte, hemmansklyvning och ägostyckning lära sådana servitut egentligen icke heller hava varit tillåtna enligt äldre rätt. I den mån de det oaktat tillskapats, torde betänkligheter mot deras utbrytande på den servitutsberättigades yrkande ej behöva hysas. De i sammanhang med jordavsöndring uppkomna servituten äro däremot att anse såsom grundade på avtal, och även om orsaken till deras tillkomst måhända legat däri, att avsöndringsrätten varit inskränkt till viss kvotdel av stamfastigheten, synas de böra behandlas såsom övriga på avtal grundade servitut.

Ju äldre ett genom avtal tillkommet servitut är, desto mera försvagad är emellertid presumptionen för att de förhållandena, som föranlett, att man vid avtalet föredragit servitutet framför överlåtelse av ett bestämt område, ännu

bestå; desto större är också faran för att den tjänande fastighetens ägare skall kunna obehörigen eftersätta den servitutsberättigades intressen. Därför synas mera vägande skäl till utbrytning föreligga beträffande äldre servitut än i fråga om yngre sådana. Att draga en med billighet överensstämmande gräns mellan dessa två grupper av servitut är emellertid ytterst vanskligt. Den i motioner till 1926 års riksdag föreslagna begränsningen till av ålder bestående servitut, vilket uttryck torde hava hämtats från 1 kap. 21 § jorddelningslagen, lärer i förevarande sammanhang vara alltför obestämd. Däremot kan det måhända försvaras att förlägga gränsen så, att allenast servitut, för vilkas sakrättsliga giltighet inteckning är av nöden, undantagas från det vidsträcktare utbrytningsvitsordet. Till stöd härför kan åtminstone anföras angelägenheten av att servitut, som icke blivit på betryggande sätt publicerade, bringas att upphöra.

Att som Hamrin föreslagit låta en utvidgning av utbrytningsvitsordet omfatta alla genom avtal tillskapade servitut av ifrågavarande slag, anser kollegiet olämpligt, så länge rätten att genom avtal åstadkomma nya sådana servitut består. En sak är nämligen att möjliggöra omgestaltning av rättsförhållanden, som blivit otidsenliga, en annan att där omständigheterna föranleda avtalande kontrahenter att frivilligt välja servitut framför överlåtelse av område, möjliggöra för den ene kontrahenten att, då honom så lyster, giva avtalet ett väsentligen annat innehåll än från början avsetts. Att åter bortta rätten att avtalsvis tillskapa nya skogsfångs- och mulbetesservitut har av ingen föreslagits och lärer knappast vara välbetänkt.

På grund av vad sålunda anförts får kollegiet för sin del i underdånighet tillstyrka sådan ändring i lagen om delning av jord å landet, att vitsord till utbrytning utan sammanhang med skifte av skogsfångs- och mulbetesservitut utvidgas för ägaren av den härskande fastigheten till att omfatta alla servitut av nyssnämnda slag, vilka grunda sig på urminnes hävd eller tillkommit vid laga jorddelning eller genom avtal, som slutits för den 1 januari 1876.'

Lantmäteristyrelsen yttrar:

'Den av de sakkunniga verkställda utredningen visar, att servitutsrättigheter till skogsfång och mulbete, vilka varit av ålder bestående rättigheter å allmän skog men numera åvila av skogen bildade, till enskilda överlåtna fastigheter eller markområden, i huvudsak förekomma endast å rekognitionsskogshemman. Å annan enskild mark förefintliga servitut av dylik art torde med få undantag hava uppkommit genom avtal, vanligen i samband med upplåtelse av äganderätt till den härskande fastigheten. Däremot finnas av ålder bestående rättigheter å skogar, vilka fortfarande äro allmänna. Så torde särskilt vara fallet å de till bergshanteringens understöd anslagna skogar, vilka förvaltas enligt bestämmelserna i förordningen den 27 maj 1898.

Den ene av de båda sakkunniga, byråchefen Hamrin, har nu föreslagit att ägaren av den härskande fastigheten skulle lika med ägaren av den tjänande äga påkalla utbrytning av servitut, bestående i rättighet till skogsfång eller mulbete eller endera av dessa rättigheter.

Vad angår frågan om sådan rätt av nu angivet slag, vilken tillkommit på grund av avtal, så har nämnde sakkunnige framhållit, att dylika servitut vore till skada för skogsvården och att deras utbrytning eller avlösande därför representerade ett allmänt intresse. Otvivelaktigt har denna synpunkt, vilken framförts under förarbetena till jorddelningslagen, sitt berättigande. Emellertid har densamma också vunnit sitt beaktande genom det vitsord till servitutsutbrytning, som genom jorddelningslagen blivit ägaren av den tjänande fastigheten tillerkänt. Nämnda skäl för servitutsutbrytning torde numera hava snarast minskat i betydelse, sedan genom 1923 års skogsvårdslag den

Lantmäter -
styrelsen.

växande skogen erhållit ett skydd, som densamma ej förut ägt. Faran för vanvård av skogen genom servitutets utnyttjande har minskats; och samtidigt har även risken för att den servitutsberättigades intressen skulle kunna åsidosättas blivit minskad. Däremot kan, på sätt vid den offentliga diskussionen under förarbetena till lagen framhållits, det ingalunda förnekas, att de genom avtal upplåtna skogsfångs- och mulbetesservituten åtminstone tidigare haft en stor betydelse såsom ett medel att underlätta bildandet av nya jordbruksfastigheter. Då förslaget till den nya jorddelningslagen behandlades vid 1926 års riksdag, förspordes ej heller vidare något krav på att i fråga om de genom avtal tillkomna skogsfångst- och mulbetesservituten ägaren till den berättigade fastigheten skulle äga påyrka utbrytning även utan samband med skifte. Även med erkännande av de utav byråchefen Hamrin framförda synpunkterna rörande tryggandet av de servitutsberättigades rätt anser dock lantmäteristyrelsen, att under senare åren ej inträffat någon omständighet, som ställer saken i annan belysning.

Annorlunda är däremot förhållandet beträffande de servitutsrättigheter till skogsfångst och mulbete, vilka av gammalt ägt bestånd, och vilka ej hava sin grund i något avtal mellan ägarna till de båda fastigheterna. De omständigheter, vilka anförts såsom skäl mot att tillerkänna ägaren till den berättigade fastigheten utbrytningsvitsord, hava avseende allenast å de genom avtal tillkomna servituten. Den obillighet mot ägaren till den tjänande fastigheten, som ansetts ligga däri, att den upplåtta servitutsrätten utbytes mot visst markområde och servitutsavtalet alltså gives annat innehåll än som varit — vanligen vid upplåtelsen av den berättigade fastigheten — av den förra fastighetens ägare medgivet, kan ej anses förefinnas i det fall, då ett av ålder bestående, genom avtal mellan de båda fastigheternas ägare ej tillkommit servitut utbrytes. Ej heller synes lantmäteristyrelsen några andra verkliga bärande skäl kunna andragas mot en rätt till servitutsutbrytning i dylikt fall.

Däremot tala vissa skäl direkt för en sådan rätt. Ut i det allmänna rättsmedvetandet göres otvivelaktigt — på sätt också kommit till synes vid riksdagsbehandlingen av de år 1926 väckta motionerna i ämnet — en viss åtskillnad mellan de servitut, som uppkommit på olika sätt. De genom avtal tillkomna anses närmast som en slags nyttjanderätt, de av ålder bestående måhända mera som ett slags samäganderätt. I många fall har denna »samäganderätt» upplösts genom en gränsutstakning. Det kan svårigen anses innebära någon rättskränkning i något avseende mot ägaren till den förpliktade fastigheten, därest ägaren till den berättigade tillerkännes utbrytningsvitsord. Däremot kan frånvaron av sådant vitsord understundom innefatta en verklig obillighet mot den senare. Erfarenheten har, såsom ock utredningen visar, givit vid handen, att svårigheter allt för ofta möta för servitutsinnehavare, då de vilja utnyttja sin rätt. Även om, såsom i det i 1926 års motioner återopade fallet, servitutsrätten såsom sådan på grund av förändrat brukningssätt blir jämförelsevis betydelselös, så kan detta förhållande icke utan vidare återopas som bevis för att servitutsrätten bör anses hava förfallit. Understundom torde omständigheterna rent av varit sådana, att just svårigheten att utnyttja servitutet delvis medverkat till det förändrade brukningssättet. Har så varit fallet, ligger otvivelaktigt däri ett stöd för kravet på att genom utbrytning av servitutet bereda servitutshavaren full rättvisa.

Huru vederlaget vid utbrytning bör beräknas lär i sista hand bliva en domstolsfråga, som icke kan i vidare mån än redan skett regleras i lagstiftning.

Lantmäteristyrelsen tillåter sig i underdånighet tillstyrka en lagändring i

det syfte, som med 1926 års förenämnda motioner och riksdagens i anledning därav avlätna skrivelse avses.

Med avseende å sättet för en dylik lagändrings genomförande så synes lämpligast, att bestämmelser i ämnet införas i 20 kap. 3 § jorddelningslagen. Sannolikt torde den i nyssnämnda motioner föreslagna avfattningen kunna användas. Då emellertid orden »av ålder gällande» möjligen skulle kunna giva anledning till den missuppfattning, att fråga vore om servitut på grund av urminnes hävd, är måhända att föredraga följande formulering: »Rätt att erhålla utbrytning tillkomme ock ägaren av den fastighet, till vars förmån sådant servitut gäller, därest antingen servitutet icke visas hava tillkommit på grund av avtal med ägaren till den fastighet, som besväras av detsamma, eller ock styrkes att servitutet äventyras.»

Domänstyrelsen anför:

Å de under styrelsens förvaltning ställda fastigheterna finnas här och var, förnämligast i Gävleborgs och söder därom belägna län, servitut avseende skogsfång och mulbete av växlande omfång och beskaffenhet. Ävenså är det icke uteslutet, att vid inköp under senare årtiondena av större skogskomplex i statens ägo övergått fastigheter, till vars förmån servitut besväras hemman, som skattesålt enligt bestämmelser i kungl. kungörelsen den 4 februari 1811 angående användandet av de till bergverken och bruken upplåtna rekognitions-skogarna. Domänstyrelsen skulle sålunda med hänsyn till nu förefintliga servitut av ifrågavarande art å nyssberörda fastigheter kunna sägas i huvudsak företräda de tjänande fastigheternas intressen, men även, fastän i kanske mycket ringa mån, härskande fastigheters. Detta ifråga om nu bestående servitut.

Domän-
styrelsen.

Emellertid kunna genom förfaranden, som regleras i dels nådiga kungörelsen den 26 juni 1925 angående allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna (nr 291), dels nådiga kungörelsen den 14 juni 1929 angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker (nr 170), vid friköpande av kolonat, kronotorp, vissa odlingslägenheter och skogstorp, servitut avseende skogsfång läggas på kronoparker inom Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län samt kronoparker nedom odlingsgränsen i Väster- och Norrbottens län. I vad mån dylika servitut kunna komma att uppstå, är för närvarande svårt att bedöma, då något friköpande av lägenheter av nyssnämnda slag ännu icke förekommit. För närvarande finnas emellertid å kronoparker i nyssnämnda delar av landet upplåtna cirka 440 stycken kolonat och i runt tal 2,300 stycken skogstorp och odlingslägenheter. Några kronotorp hava ännu icke upplåtits.

Då styrelsen under förarbetena till nådiga kungörelsen den 14 juni 1929 angående upplåtande av kronotorp uttalade sig för, att servitut för skogsfång skulle kunna läggas å kronoparkerna vid friköpande av kronotorp, odlingslägenheter och skogstorp, lät styrelsen sig helt ledas av den uppfattningen, att det vore nationalekonomiskt riktigare att i statens ägo vid dylika friköp bibehålla så mycket skogsmark som möjligt, enär erfarenheten visat, att ett uppstyckande av skogsmarken i ett flertal små parceller aldrig varit till förmån för skogsbruket och ernående av den bästa produktionen å skogsmarken. En på senare tid allt mera utbredd uppfattning om, att särskilt till bränsle kunde användas virke, som eljest ansåges mindervärdigt, talade jämväl enligt styrelsens förmenande till förmån för att förse dessa friköpta lägenheter med dylikt virke medelst servitutsrätt å kronoparken. Styrelsen vill i detta sammanhang erinra om, att där servitut för skogsfång vilar å mark under styrelsens förvaltning eller i en framtid kommer att eventuellt påläggas sådan mark, servitutet icke får av den servitutsberättigade utnyttjas annat än efter

av vederbörande skogsstatspersonal lämnad anvisning och utsyning. Något men för skogsskötseln behöver sålunda ej befaras vid utnyttjande av dylika servituter, utan kunna desamma snarare bliva såsom nu framhållits till gagn för skogshushållningen och skogsskötseln. Ifråga åter om servitut avseende rätt till bete ställer sig frågan något annorlunda och torde dylika servitut i regel få anses vara till men för skogsskötseln. Någon anledning att befara några misshälligheter emellan vederbörande då det gäller att utnyttja servitut för skogsfång å kronans marker, synes sålunda icke vara att befara och i de fall, då domänstyrelsen skulle kunna uppträda till förmån för en härskande fastighet ifråga om servitut för bete, finnes alltid den möjligheten att, när sådan fastighet skall utarrenderas, förbehåll göres att dylikt servitut icke får utnyttjas.

För övrigt får styrelsen erinra därom, att i de delar av landet, där gemensamhetsbete förekommer, ett utbrytande av servitut avseende rätt till mulbete i och för sig icke befriar den tjänande fastigheten från betning av kreatur från den härskande fastigheten.

Då det torde ankomma på styrelsen att för sin del taga ställning till de föreliggande tvenne olika förslagen till lagändring, får styrelsen obetingat giva företräde åt det av von Ehrenheim framlagda förslaget. Hamrins mera långt gående förslag synes kunna föranleda en hel del lantmåteriförrättningar endast i syfte att åt sökanden åstadkomma en kanske tillfällig vinst genom realisation av en rättighet, som icke avsetts att utnyttjas på sådant sätt. Emot Hamrins uttalande, att det av honom framlagda förslaget icke innebure något oinskränkt vitsord till utbrytning, får styrelsen framhålla att den regulator för obefogat utnyttjande av vitsordet han ansett där föreligga, icke utgöres av annat än det konstaterande av att utbrytandet medför nytta och kan ske utan någons förfång, vilket enligt Hamrin är den allmänna förutsättningen för att ett utbrytande överhuvud taget och oberoende av vem vitsordet tillkommer må komma till stånd.

Med det nu anförda har styrelsen sålunda ställt sig på den ståndpunkten, att ett utbrytande av servitut för skogsfång och bete bör kunna få ske på ansökan av den tjänande fastighetens ägare och på framställning från den härskande fastighetens ägare, om servitutet äventyras.'

Lantbruks-
styrelsen.

Lantbruksstyrelsen har utan särskild motivering förklarat sig ur praktisk jordbrukssynpunkt ansluta sig till den mening, som företrädes av byråchefen Hamrin.

Departements-
chefen.

Spörsmålet i vilken utsträckning ägare av fastighet, till vars förmån gäller skogsfångs- eller mulbetesservitut, bör äga påkalla utbrytning av servitutet genom särskild förrättning har, såsom framgår av det föregående, senast varit föremål för statsmakternas övervägande i samband med tillkomsten av jorddelningslagen år 1926. Den lösning, spörsmålet då erhöi i 20 kap. 3 § nämnda lag — enligt vilken utbrytningsvitsord tillkommer ägare av härskande fastighet endast där det visas, att servitutet äventyras — torde närmast få betraktas såsom provisorisk i avbidan på resultatet av den förut omförmälda av riksdagen i samband med lagens antagande begärda utredningen i ämnet.

Otvivelaktigt tala goda skäl för ett vidgat utbrytningsvitsord för ägaren av den härskande fastigheten. Den långt gående ägogemenskap, som skogsfångs- och mulbetesservitut innebära, är i allmänhet icke till gagn för någondera ägaren. För servitutshavaren kunna i allt fall svårigheter av skilda slag alltför ofta möta vid servitutets utövande. I de ej sällan förekommande fall, då ett

skogsfångsservitut innebär rätt att 'efter anvisning' erhålla virke till husbehov och det sålunda tillkommer den tjänande fastighetens ägare att bestämma platsen för avverkningen och virkets beskaffenhet, kan en för andras berättigade intressen oförstående ägare till den tjänande fastigheten lätteligen i hög grad förringa servitutets värde. Ett praktiskt användbart medel att tillvarataga sin rätt torde knappast stå servitutshavaren till buds. Uppenbarligen är det ock ett allmänt intresse, att den anledning till strider och misshälligheter, ett servitut kan innebära, blir bragt ur världen.

Å andra sidan möta betänkligheter mot att, såsom en av de ägo gränssakkunniga föreslagit, medgiva ägaren av den härskande fastigheten vidgat utbrytningsvitsord beträffande samtliga slag av skogsfångs- och mulbetesservitut.

Vad först angår de av ålder bestående servituten — vilka huvudsakligen finnas å rekognitionsskogshemman och vissa staten tillhöriga skogar — hava de invändningar, som under förarbetena till jorddelningslagen anförts emot vidgat utbrytningsvitsord för den härskande fastighetens ägare, icke avseende å nu ifrågavarande servitut. Möjligen skulle man i fråga om servitut, som åvila staten tillhöriga skogar, kunna så till vida hysa betänkligheter mot utsträckt utbrytningsvitsord, som det måhända borde tillkomma de myndigheter, som förvalta skogarna, att bestämma i vad mån utbrytning av skogarna åvilande servitut lämpligen bör ske. För min del finner jag det emellertid mindre lämpligt, att staten såsom jordägare i förevarande hänseende tillerkänner sig en av sakens natur knappast betingad särställning. Såväl kammarkollegiet som lantmäteristyrelsen och lantbruksstyrelsen hava också tillstyrkt förslag, enligt vilka den servitutsberättigade skulle äga påkalla utbrytning av varje av ålder gällande skogsfångs- eller mulbetesservitut.

Vidkommande åter genom avtal tillkomna skogsfångs- och mulbetesservitut äro förhållandena väsentligt annorlunda. Vidgat utbrytningsvitsord för ägaren av den härskande fastigheten låter sig här ej väl förena med grundsatsen om avtals förbindande verkan. Särskilt skulle det vara föga tilltalande, om den härskande fastighetens ägare hade möjlighet att omedelbart efter ett servituts tillkomst kunna påfordra dess utbrytande. Ett servitut kan hava tillskapats just i avsikt att undvika avstående av ett bestämt område av en fastighet. Genom vitsordets begagnande skulle detta syfte helt åsidosättas. Åt dessa och liknande synpunkter har ock skifteslagstiftningskommissionen givit uttryck, då den avstyrkte vidsträcktare utbrytningsvitsord åt ägaren av den härskande fastigheten, och jämväl 1926 års riksdag synes hava givit sin anslutning till denna uppfattning, då den beträffande nu ifrågavarande servitut, såvitt framgår av dess skrivelse, icke ifrågasatte någon ändring. Kammarkollegiet har på denna punkt funnit en åtskillnad böra göras mellan äldre servitutsupplåtelse och yngre sådana samt från denna utgångspunkt föreslagit, att vidsträcktare utbrytningsvitsord borde gälla i fråga om servitut, som upplåtits före den 1 januari 1876 — det vill säga sådana för vilkas sakrättsliga giltighet ej erfordras in-teckning — varemot servitut, som tillkommit senare, skulle vara uteslutna från dylikt vitsord. Onekligen intaga de äldre avtalsservituten en viss särställning.

Deras karaktär av en från den tjänande fastigheten gjord upplåtelse är mindre framträdande, och den rätt, servitutet innebär, framstår fastmera såsom ett utflöde av äganderätten till den härskande fastigheten. Vid dem kunna ock i högre grad än beträffande senare tillkomna servitut ändrade förhållanden hava inträtt, som påkalla en lämpligare anordning för tillgodoseende av det med servitutet avsedda ändamålet. Huru vägande dessa synpunkter än kunna vara, synas de mig dock icke uppväga de betänkligheter mot vidgat utbrytningsvitsord, som, enligt vad förut framhållits, ur principiell synpunkt möta. Den av kollegiet i fråga om tidpunkten för upplåtelse föreslagna gränsen eller den 1 januari 1876 måste i varje fall anses som godtycklig, och några skäl för just denna tidsgräns, som kunna berättiga till en så väsentligt olika behandling mellan servitut, som tillkommit före denna tidpunkt, och sådana, som upplåtits därefter, föreligga enligt min mening icke. Det enda av kammarkollegiet för nämnda tidsgräns anförda skälet, nämligen angelägenheten att bringa servitut, som icke blivit på betryggande sätt publicerade, att upphöra, torde ej kunna tillmätas större vikt, då i varje fall ändock komme att finnas en mångfald äldre servitut av olika slag, som icke vore upptagna i fastighetsböckerna. Ej heller för någon annan såsom gräns lämplig tidpunkt torde tillräckliga skäl kunna anföras. Vid sådant förhållande och då försiktigheten bjuder att lika litet i fråga om äldre som yngre servitut tillåta rubbning av träffade avtal har jag i likhet med lantmäteristyrelsen stannat vid den mening, att någon ändring i utbrytningsavseende nu icke bör göras i fråga om avtalsservitut.

Vad slutligen beträffar de skogsfångs- och mulbetesservitut, vilka utan stöd av lag kunna hava uppkommit vid laga delning, stå uppenbarligen de, vilka tillkommit vid ägostyckning, avtalsservituten ganska nära. De principiella invändningarna mot utbrytning av avtalsservitut på den berättigades yrkande måste dock anses göra sig mindre starkt gällande vid dessa servitut. Ur praktisk synpunkt torde, på sätt kammarkollegiet ock förmenat, några betänkligheter icke behöva hysas mot att giva den härskande fastighetens ägare rätt att påkalla utbrytning ifråga om alla vid laga delning tillkomna servitut.

I enlighet med nu angivna grunder torde sådan ändring böra vidtagas i 20 kap. 3 § jorddelningslagen, att ägare av härskande fastighet i avseende å utbrytningsvitsord likställas med ägare av tjänande fastighet, dock att servitut, som tillkommit genom avtal, ej må på hans yrkande utbrytas, med mindre det visas, att servitutet äventyras.

Ett stadgande om utbrytning av skogsfångs- och mulbetesservitut genom särskild förrättning finnes även i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad, 6 kap. 11 §. Detta stadgande, som från början gav allenast ägare av tjänande fastighet rätt att påkalla utbrytning, ändrades i samband med antagandet av jorddelningslagen och överensstämmer nu med 20 kap. 3 § sistnämnda lag. Vål skulle kunna ifrågasättas, att en ändring motsvarande den av mig beträffande jorddelningslagen förordade vidtoges jämväl i nyssnämnda stadgande i fastighetsbildningslagen. Då emellertid något önskemål om en sådan ändring icke försports och behov därav näppeligen lärer kunna

föreligga, har jag funnit mig sakna anledning att härutinnan framlägga något ändringsförslag.»

Föredraganden uppläser härefter ett inom justitiedepartementet utarbetat förslag till *lag om ändrad lydelse av 20 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet* av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, samt hemställer, att lagrådets utlåtande över förslaget måtte för det i § 87 rege-
ringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan
bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Gunnar Danielson.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 20 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, att 20 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet skall i nedan angiven del erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

Besväras fastighet av servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, må servitutet utbrytas utan sammanhang med skifte, där det finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång. Har servitutet tillkommit genom avtal, må utbrytning dock ej äga rum på yrkande av ägaren av den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, med mindre det visas att servitutet äventyras.

Besväras flera — — — — — belöpande andel.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1931.

Bilaga A.

Uppkomsten av rekognitionsskogshemman och förekomsten av servitut å dessa hemman.

För att understödja bergshanteringen medgav staten redan under medeltiden dess utöfvare rätt att tillgodose sitt behov av ved, kol och byggnadsvirke å allmänningssskogar. Tillstånd att bruka allmänningssskog vid utövandets av bergshantering meddelades sedermera i allt större utsträckning under 1500-, 1600- och 1700-talen. Tillstånden voro i äldre tider allmänt hållna. De inneslötos i privilegier, utfärdade för bergsmännen inom de särskilda bergslagen,¹ och avsågo all allmän skog i orten. Även då enskild person erhöi särskilt tillstånd att vid drivande av bergsbruk nyttja allmän skog, var tillståndet vanligen ej närmare begränsat. Så erhöi t. ex. en person 1612, samtidigt med tillstånd att bryta malm i vissa kronans gruvor, rätt att hugga ved och kola uti »stora och vilda skogen, där som det ingen är till hinder eller förfång».² Sedan rätten att idka bergsbruk under 1600-talet blivit beroende av särskilt tillstånd, lämnades i regel medgivande att bruka allmän skog i sammanhang med sådant tillstånd; och då vid samma tid anläggningarna i bruksorterna blivit talrikare och behov därför uppstått att reglera de olika anläggningarnas rätt i förhållande till varandra, blevo medgivandena vanligen begränsade till visst skogsområde. Under senare hälften av 1600-talet och första hälften av 1700-talet voro upplåtelser av skog till bergshanteringens understöd synnerligen vanliga. Tillstånd att bruka allmän skog var ofta en nödvändig förutsättning för att ett bruk skulle kunna anläggas. Ofta anlades själva bruket å allmän skog.

Upplåtelser av skog till bergshanteringens understöd.

Ersättning för skogens begagnande erlades i allmänhet icke före slutet av 1600-talet. På en tid då odisponerad skog fanns i överflöd inom landet, hade skogen i och för sig ringa värde; genom bergsbrukets beskattande blevo de till dess understöd anslagna skogarna indirekt inkomstbringande för staten. Genom kungl. resolution den 14 mars 1689 bestämdes emellertid en avgift för vart stavrum³ ved. Avgiften utgick med 2 öre silvermynt för hammarverken och 1 öre silvermynt för masugnarna. På grund av svårigheterna att erhålla kännedom om huru många stavrum ved varje år huggits i skogarna lades ej brukens verkliga avverkning till grund för bestämmandet av det belopp varje bruk hade att erlägga, utan taxerades skogarna till så stort stavrumtal, som årligen kunde erhållas, och bestämdes för varje skog en årlig avgift, som skulle utgå oavsett om bruket huggit mer eller mindre.⁴ Anledningarna till avgifternas pålägg-

Skogarnas beläggande med rekognitionsavgift.

¹ Så t. ex. i privilegier för bergsmännen å Västra berget i Närke den 7 nov. 1340 och privilegier för kopparbergsmännen den 6 februari 1458.

² Se änkedrottning Kristinas brev till Påvel Rännare den 5 maj 1612. (Se under Åkers styckebruk i Åbokommitténs betänkanden II.)

³ Ett stavrum ved skulle hålla 13 kvarter i längd, bredd och höjd samt svarade enligt en bergskollegiets skrivelse den 1 dec. 1750 mot 18 tunnor kol.

⁴ Se ovannämnda kungl. resolution samt bergskollegiets cirkulär till bergmästarna den 4 nov. 1695.

de torde vara att söka dels i de strängare grundsatser, som vid denna tid börjat tillämpas på det statsfinansiella området, dels i den omständigheten att tillgången på skog blivit knappare och till följd därav skogsalstrens värde stigit. Avgiften av hammarverken eller de egentliga bruken torde hava motsvarat i allmänhet gällande pris för skog å rot. Masugnarna ansågos ej kunna tåla en så hög avgift. Genom kungl. brev den 7 nov. 1690 medgåvos de s. k. ädlare verken, silver- och kopparverken, frihet från avgifter, och i kungl. brev den 11 dec. 1696 beviljades järngruvorna samma förmån. År 1747 höjdes avgifterna för hammarverken till 6 öre och för masugnarna till 3 öre silvermynt för stavrum ved.

Avgifterna, som utgjorde en erinran om kronans äganderätt till skogarna och sålunda erlades »in recognitionem domini», benämndes skogsören, rekognition eller rekognitionsskogarna. Därav fingo skogarna sitt namn. Benämningen rekognitionsskog brukas emellertid stundom ej endast om de till hammare och masugnar upplätta skogarna, för vilka rekognitionsskog erlades, — de egentliga rekognitionsskogarna — utan även om de skogar, som disponerats av de ädlare verken och järngruvorna. De av järngruvorna disponerade skogarna benämnas eljest gruvskogar.

Utom rekognitionsskog erlade innehavare av rekognitionsskog från 1747 en särskild bevillningsavgift.

Vilka skogar
upplätos till
bergshante-
ringens
understöd?

Allmänningarna i södra och mellersta Sverige hava av ålder ansetts tillhöra landskapet, häradet eller socknen. Flera av dessa allmänningar blevo dock med tiden ansedda som kronoallmänningar. Oavsett om allmänning betraktades som kronoallmänning eller icke, ansåg sig staten kunna disponera över densamma till bergsbrukets understöd. I skogsordningen den 12 dec. 1734 punkt 14 stadgas sålunda som enda villkor för att bergskollegiet skulle kunna anså allmänning till gruva eller bergverk, att densamma kunde »utan Landets, Häradets eller Socknens afsaknad umbäras». Man tillämpade principen att behovet bestämde rätten till allmänningsskog. Ej endast lands- och häradsoallmänningar utan även skog, som rätteligen varit att betrakta som sockenallmänning, torde hava anslagits till bruk. Allmänningarna i södra och mellersta Sverige torde i allmänhet redan före slutet av 1600-talet varit till sina gränser i huvudsak bestämda. Vid sistnämnda tid voro emellertid ett flertal skogskommissioner i verksamhet, vilka hade till uppgift bl. a. att närmare bestämma allmänningar-
nas gränser.

De stora skogarna i Norrland betraktades i Helsingelagen såsom ingen tillhöriga. Så småningom torde dock bygdelagen hava gjort gällande äganderätt till dem. I brev till menige man i Gästrikland, Hälsingland, Ångermanland och Medelpad den 20 april 1542 bestred Gustaf Wasa att bygdelagen hade någon rätt till skogarna, »förty att sådana äger, som obygdte liggie, höre Gud, oss och Swerigis Crone till, och ingen annan». Ehuru Gustaf Wasa väl knappast åsyftat en statens äganderätt till skogarna, började dessa efter denna tid så småningom att anses såsom kronans allmänningar. Statens äganderätt till de stora norrländska skogarna fastslogs genom Kungl. Maj:ts »Förordning och Påbud angående Skogarne, och hwad therwid i acht tagas bör» den 19 dec. 1683. I denna förordning, som ej uteslutande avsåg Norrland, ehuru den huvudsakligen hade betydelse för de stora skogarna i denna landsdel samt i Dalarna, stadgas, att byarnas rågångar skulle prövas och varje by tilldelas så stort utrymme och så mycket skog, som vore »til fullsatte hemman nödigt». Vad som icke tillhörde någon gård, by eller socken eller något härad, vore kronans enskilda egendom och skulle användas för bergsbrukets behov. Med stöd av förordningen avskildes under slutet av 1600-talet och början av 1700-talet ett stort antal skogs-trakter i Dalarna och södra Norrland från enskildas ägor och upplätos åt bruk.

Om avvittning föranstaltade Konungens befallningshavande, vanligen efter anmodan från bergskollegiet. Rannsaking rörande allmänning ägde rum inför häradshövding och nämnd, vilka betecknades såsom »allmänningssutbrytningskommission» eller dylikt. Utslag meddelades i avvittningsfrågan, över vilket utslag klagan kunde föras i vanlig ordning. Avvittningarna gävo anledning till en mängd klagomål från allmogen, som förmenade, att deras by- och skatte-skogar togos ifrån dem. Statens intresse att erhålla skog till bergsbrukets understödjande torde också hava tillgodosetts synnerligen starkt, men det överensstämde med tidens uppfattning att såsom de enskilda skattehemmanens skog ej erkänna mer, än som ansågs nödig för deras behov.

Allmänningss utplåtande till bruk medförde icke att tidigare förefintliga vid allmänningen eller del därav knutna rättigheter upphörde. Funnos å allmänningen redan skattlagda hemman eller torp, ingingo de, även om de voro av krono natur, icke i upplåtelsen. Till dem hade vederbörande åbor vanligen ärftlig besittningsrätt, stubbe- och röjselrätt, som ej fick kränkas. Men även andra rättigheter kunde finnas å allmänning. Så förekom det ofta att hemman och lägenheter av såväl krono som skatte natur, vilka voro belägna å allmänning eller i närheten av sådan, ägde rätt till fäbodställe, mulbete, yxbörd, slätter eller fiske å allmänningen. Hemman och lägenheter av stubbe- och röjselrätts natur ägde sålunda i regel åtminstone rätt till mulbete och yxbörd å den allmänning, där de voro belägna. I instruktionerna för bergskollegiet den 16 okt. 1723 och den 22 juni 1773 ålades kollegiet att vid allmänningars upplåtande till bruk tillse, att de, som av ålder å allmänningarna haft rätt till fiske, mulbete, slätter och fäbodar, blevo vid sitt nyttjande därav bibehållna. Om förbehåll skedde i upplåtelsebrevet eller icke var dock ej avgörande för rättigheternas bestånd.

Andra rättigheter å skogarna.

Fäbodställen voro vanligen avrösade, självständiga lägenheter, som ofta innehades med äganderätt. Med dem torde alltid hava varit förenad *rätt till mulbete*. Sådan rätt kunde emellertid även tillkomma hemman eller lägenhet utan fäbodställe. Rätt till mulbete var en servitutsrätt, vars omfång bestämdes av behovet vid den fastighet, med vilken rätten var förenad. *Yxbördsrätt* tillkom i stor utsträckning såväl fäbodar som andra lägenheter och hemman. Även denna rätt var en servitutsrätt och avsåg att tillgodose den härskande fastighetens behov av skog för åbyggnad, vedbrand, stängsel m. m. Den läser i regel hava varit begränsad av husbehovet vid den härskande fastigheten i den omfattning detta behov av ålder tillgodosetts. *Rätt till slätter* torde vanligen hava varit en äganderätt till slätterlägenhet, men kunde även vara ett servitut. *Rättigheterna till fiske*, vilka voro av mindre betydelse, torde vara att betrakta som servitut.

Vid mitten av 1700-talet uppstod fråga om rekognitionsskogarnas skatteförsäljning till de bruk, åt vilka de voro upplåtna. Frågan torde första gången hava behandlats vid riksdagen 1765. Den förföll emellertid för den gången. I början av 1800-talet kom frågan ånyo upp. Tanken på skogarnas försäljning torde främst hava bottnat i önskan att öka statens inkomster av skogarna: utom skatten, vilken man beräknade skola överstiga rekognitionssavgift och bevillning, skulle staten erhålla skatteköpeskillingar för skogarna. Planen på försäljning torde hava gynnats av den härskande nationalekonomiska uppfattningen, enligt vilken mesta möjliga jord borde vara i enskild ägo för att göras så produktiv som möjligt.

Skogarnas skatteförsäljning.

Vid 1809 års riksdag beslöto ständerna, att rekognitionsskogarna skulle försäljas till skatte med företrädesrätt för bruken att skatteköpa dem. Ständer-

nas beslut meddelades Kungl. Maj:t i skrivelse den 20 dec. 1809. I denna skrivelse framhöll ständerna, att äganderätten till rekognitionsskogarna alltid blivit bevarad åt kronan, medan nyttjanderätten för alltid blivit tillförsäkrad bergverken. Staten kunde lika litet ovillkorligen disponera rekognitionsskogarna som bruken kunde begagna dem utan förbehåll om statens äganderätt. Då emellertid på flera ställen vidlyftigare skogstrakter än de som erfordrades för brukens drift blivit tillagda bruken, och då ändamålet med skogarnas upplåtande borde bestämma gränsen för bergverkens företrädesrätt vid skatteköpen, ansåge ständerna bergverken ovillkorligen berättigade att behålla endast så mycket skog, som tarvades för verkets drift. Undersökning borde därför verkställas angående den areal skog, som för varje bruk vore behöfelig. Denna areal skulle skattläggas till hemmantal och få av bruket köpas till skatte mot vanlig skatteköpeskilling, sex års räntor, varemot rekognitionsavgiften skulle upphöra. Den övriga ouppodlade marken borde säljas med rätt för envar att konkurrera med bruksägaren i köpet. Vid undersökningen av brukens behov av skog skulle iakttagas, att de bruk, som hade egna skogar, på vilka smidet vore grundat, ej finge undantaga dem från det skogsbelopp, som för bruket vore behöfligt. Allia på skogarna för brukens räkning anlagda torp och odlingar, såväl skattlagda som icke skattlagda, skulle anses såsom bruken oskiljaktigt tillhörande, och skulle bruksägaren äga rätt att vid skogens indelning i hemman fördela skogen på var och en av dem. Utom den för brukets behov anslagna skogen skulle bruksägaren för varje sådant torp äga rätt till så mycket skog som erfordrades till bränsle, byggnadstimmer och stängsel. På de orter där jordägare eller boställshavare haft rätt till mulbete, fiskevatten eller fåbodställe på skogarnas område, med eller utan yxbörd, skulle rättigheten bibehållas och »hemmansägaren» (d. v. s. ägaren till rekognitionsskogshemmanet eller bruksägaren) vid skattläggningen njuta avräkning. Även de odlingslägenheter, på vilka odlaren hade stubbe- eller röjselrätt, skulle bibehållas. De skulle bekomma åt sig anslagen under »bolbyarätt» för deras behov nödig skogstillgång.

I anledning av ständernas beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 4 februari 1811 kungörelse angående användandet av de till bergverken och bruken upplåtna rekognitionsskogar. Denna kungörelse innehåller, förutom en fullständig redogörelse för ständernas skrivelse, närmare bestämmelser rörande skogarnas undersökande, indelning i hemman och skatteförsäljning. Där i stadgades bl. a.: Därest å rekognitionsskog funnes odlingslägenheter, på vilka odlaren hade stubbe- eller röjselrätt, och deras områden ej förut vore bestämda, skulle, innan undersökning om brukets behov av skogen företogs, nämnda områden av lantmätare med kronofogde och nämnd föreslås och utstakas samt sedan av Konungens befallningshavande fastställas. Undersökning för utrönande av ett bruks behov av rekognitionsskog skulle i närvaro av bruksägaren och kronofogden såsom kronans ombud förrättas av bergmästaren och överjägmästaren i orten med biträde av lantmätare och nämndemän. Vid undersökningen borde först utredas huru stor del av brukets hela årliga behov av skogsprodukter kunde erhållas från brukets egna skogar. Därefter skulle undersökning av rekognitionsskogen företagas. Vid denna skulle även prövas huru mycket av skogen borde avräknas, dels till timmer, bränsle och stängsel för de å skogen för brukets räkning anlagda torpen eller odlingarna, dels för den yxbörd å skogen, vartill andra jordägare eller boställshavare kunde vara berättigade. Protokoll över undersökningen skulle insändas till kammar- och bergskollegierna, som skulle pröva undersökningen och meddela utslag i ärendet. Sedan kammar- och bergskollegiernas utslag vunnit laga kraft, skulle brukets och kronans andelar i skogen med rågångar skiljas från varandra och, om bruksägaren inkommit med ansökan om skatteköp, den under bruket bibe-

hållna skogen med därå för brukets räkning anlagda torp och odlingar indelas till hemman och skattläggas. Därvid skulle nämnda torp och odlingar bliva stommar för de nya hemmanen, och det ankomma på bruksägaren att bestämma, vilken del av skogen han ville hava anslagen varje odling för att med den utgöra ett särskilt hemman. Den varje ställe sålunda tilldelade mark skulle sedan uppskattas till mantal och ränta. Härvid skulle visst tunnlandtal, inbefattande både ut- och inägor, bestämmas för helt hemman; efter markens beskaffenhet borde för varje hemman beräknas från 1,200 till 3,000 tunnland. Sedan kammarkollegiet fastställt skattläggningen, skulle räntorna genast utgöras utan frihetsår, varest rekognitionsavgiften skulle upphöra. Med skatteköpen skulle i huvudsak förhållas enligt den vanliga ordningen; men då hemmanen voro inrättade av den skog, som ansetts nödig för brukens upprätthållande, borde i skattebrevens intagas det förbehåll, att hemmanen alltid skulle bliva oskiljaktiga från de bruk, varunder de lydde. Den kronan tillfallna överloppsmarken borde, sedan den blivit indelad till hemman och skattlagd, försäljas till skatte åt den mestbjudande. Skulle någon del därav vara alldeles otjänlig till anläggande av nybyggen, skulle den beläggas med skogsränta enligt kungl. brevet den 29 november 1796 (d. v. s. efter den s. k. Savolaxmetoden).

Den kungl. kungörelsen angav sig avse de till bergverken och bruken upplåtna rekognitionsskogarna. Tvekan uppstod i vad mån densamma gällde skogar upplåtna till gruvor eller ädlare verk, för vilka skogar ej erlades någon rekognitionsavgift. Genom särskilda brev den 8 december 1820 förklarade Kungl. Maj:t, att gruvskogarna icke kunde anses såsom rekognitionsskogar och att kungörelsen därför icke vore tillämplig på dem. Efter framställning från Kungl. Maj:t medgav 1823 års riksdag, att gruvskogarna fortfarande finge begagnas för de gruvor, åt vilka de varit upplåtna, dock att vanlig rekognitionsavgift skulle åsättas dem. Beslut härom meddelades genom nådigt brev den 29 januari 1824. Vad beträffar till ädlare verk upplåtna skogar, stadgades i 1811 års kungörelse i fråga om de skogar, »som under en mera bestämd besittningsrätt blifvit visse, merendels ädlare verk upplåtne», att de skulle ankomma på skogens innehavare, huruvida han ville gå med på »någon sådan författning», som stadgats beträffande andra rekognitionsskogar. Med de skogar, till vilka en mera bestämd besittningsrätt icke förefanns, förfors olika i olika fall: i ett fall¹ förklarade sålunda kammar- och bergskollegierna, att 1811 års kungörelse ej vore tillämplig; i andra fall åter hava till ädlare verk upplåtna skogar skattesålt enligt kungörelsens bestämmelser. Rörande ett slag av de egentliga rekognitionsskogarna, nämligen skogar, som på senare tid anslagits åt äldre verk, lämnades i riksdagens skrivelse och 1811 års kungörelse särskilda bestämmelser. Då sådan skog icke kunde anses såsom någon del av den skog, varå ett bruk vore grundat, kunde staten återkalla upplåtelsen. Kungl. Maj:t ägde bestämma om sådan skog finge behållas av bruket; i annat fall skulle med skogen förfaras på sätt, som vore föreskrivet beträffande de vid rekognitionsskogarnas reglering uppkomna överloppsmarkerna. I flera fall har Kungl. Maj:t medgivit, att dylika skogar fått köpas till skatte enligt 1811 års kungörelse.

Olika uppfattningar uppkommo om rätten att vid rekognitionsskogs reglering erhålla avrösat område i ersättning för tidigare rättigheter å skogen. Kammarkollegiet förmenade, att dylik rätt borde tillkomma alla å rekognitionsskog belägna hemman med åsatt mantal och ränta, vare sig de tillhörde bruksägaren eller någon annan, ävensom de hemman, vilka, ehuru ej belägna inom rekognitionsskogens gränser, likväl vore av samma beskaffenhet och äg-

¹ I fråga om de till Tunabergs och Åtvidabergs kopparverk upplåtna allmänningar.

de lika stadgad rätt till mulbete och skogsfång å skogen som stubbe- och röj-selrättslägenheterna. Bergskollegiet ansåg däremot, att rätt till avrösning ej kunde medgivas andra än sistnämnda lägenheter. I nådigt brev den 5 maj 1818 förklarades, att Kungl. Maj:t lika med bergskollegiet funnit 1811 års kungörelse vara tydlig och klar däruti, att endast sådana lägenheter, på vilka odlaren hade stubbe- och röj-selrätt, skulle bekomma under bolbyarrätt den för deras behov nödiga skogstillgång. I kungl. brev den 26 juni 1821 och kammarkollegiets därpå grundade cirkulär den 18 juni samma år medgavs emellertid, att, i händelse vederbörande bruksägare och sådana jordägare eller boställshavare, vilka ägt rätt till mulbete med eller utan yxbörd å rekognitionsskog, i godo överenskommo, att de skogsanslag, som för de senares behov blivit avräknade, avsattes på de skogstrakter, som låge närmast deras hemman, så-dan avrösning finge verkställas på sätt om skogsanslag för stubbe- och röj-selrättslägenheter i 1811 års kungörelse blivit stadgat.

Angående innebörden av orden »under bolbyarrätt» har i kungl. brev den 26 oktober 1824 rörande skogsanslaget åt stubbe- och röj-selrättslägenheter i Kopparbergs län uttalats, att därmed icke kunde förstås annat än »under full ägande- och dispositionsrätt». Att ordet bolbyarrätt och icke ordet äganderätt användes i 1811 års kungörelse torde berott därpå, att ifrågavarande lägenheter vanligen icke innehades med äganderätt utan endast med ärftlig besittningsrätt.

Tvekan uppstod även, huruvida område, som avrösades för fastighet av stubbe- och röj-selrätts natur, skulle vara av den omfattning och beskaffenhet, att det utgjorde ersättning ej endast för fastighetens tidigare rätt till yxbörd utan jämväl för densamma tillkommande mulbetesrätt. Denna fråga avgjordes genom nådig resolution den 12 december 1827 på besvär av Gonäs hyttelag. Kungl. Maj:t förklarade, att vid upprättande av förslag till skogsavrösning för ett på Gonäs rekognitionsskog beläget stubberättshemman betesbehovet även skulle tagas i beräkning och skogsavrösningen så utsättas, att något anspråk på mulbetesrätt å skogen för hemmanet sedermera icke finge göras; och skulle denna grund även iakttagas i avseende på andra dylika hemman och lägenheter, som ännu icke erhållit skogsavrösning. Tidigare hade förekommit, att, ehuru skog avrösats för hemman eller lägenhet av stubbe- och röj-selrätts natur, hemmanet eller lägenheten dock bibehållits vid rätt till mulbete å skogen.¹

I fråga om rekognitionsskogshemmans skattläggning meddelades i förut anmärkta kungl. brev den 26 juni 1821 förändrade föreskrifter. De oskattlagda torp, som ingingo i hemmanen, skulle med in- och utägor samt tillhörande skogsanslag uppskattas efter ortens skattläggningsmetod; endast den skogsmark, som skulle förenas med dem, skulle beräknas efter de grunder, som voro stadgade i 1811 års kungörelse. Ingick i rekognitionsskogshemman redan skattlagt torp, skulle ny skattläggning icke ske, utan mantalet för torpet beräknas efter den redan åsatta räntan.

Om användningen av överloppsmarkerna samt de rekognitionsskogar, som indragits eller genom bruksägarens avsägelse återfallit under kronans disposition, meddelades nya föreskrifter i kungl. brev den 16 mars 1824 och kammarkollegiets därpå grundade cirkulär den 14 april samma år angående en förändrad reglering av kronoskogarna och allmanningarna i riket.²

De hemman, vari under bruk behållen del av rekognitionsskog indelades, skulle, enligt föreskrift i förutberöda kungl. brev den 26 juni 1821, i jordeboken upptagas under rubriken »Recognitions Krono-Skatte-hemman». De torde dock vanligen hava benämnts »rekognitionsskogshemman» eller »rekognitionshemman».

¹ Så t. ex. vid reglering av Bälgsnäs rekognitionsskog under Söderfors bruk.

² Se härom vidare s. 30.

Såsom av det föregående framgår skulle vid rekognitionsskogarnas reglering enligt 1811 års kungörelse servitut, som besvärade skogarna, i olika fall behandlas på olika sätt.

Ägde fastighet av stubbe- och röjselrätts natur rätt till yxbörd eller mulbete å rekognitionsskog, skulle i ersättning för rättigheten skogsområde avrösas. Till sådant område erhöll fastighetens innehavare samma rätt som till fastigheten i övrigt, d. v. s. stubbe- och röjselrätt eller, om fastigheten skatteköpts, äganderätt. Servitutsrätten å skogen upphörde däremot. Att vid avrösningarnas bestämmande ej alltid tagits hänsyn till förefintliga mulbetesrätter, utan sådana stundom bibehållits, är i det föregående anmärkt. Rätt till fiske, som tillkom fastighet av stubbe- och röjselrätts natur, torde skolat bibehållas.

Andra fastigheter tillkommande servitut å rekognitionsskogarna skulle »bibehållas». Endast i det fall att bruksägare och till yxbörd eller mulbete berättigad jordägare eller boställshavare överenskommo, att i ersättning för rättigheten område å skogen skulle avrösas, kunde så ske.

För yxbörd, vartill innehavare av andra fastigheter än dem, som voro av stubbe- och röjselrätts natur, kunde vara berättigade, skulle vid undersökningen för uttrönande av ett bruks behov av rekognitionsskog, den s. k. bergmästarundersökningen, skog avräknas. Denna avräkning skedde i bruksägarens intresse. För att uttröna i vad mån skogen behövdes för brukets behov var det nödvändigt att taga i beräkning de virkesbehov, som vid sidan av brukets behov tillgodosågos å skogen. Vid bergmästarundersökningen uträknades först, med den privilegierade tillverkningens storlek till utgångspunkt, brukets kolbehov. Med detta skulle jämföras brukets tillgång på kol. För att få reda på denna undersöktes först brukets egna skogar och därefter rekognitionsskogen. Såväl beträffande de egna skogarna som rekognitionsskogen var grundläggande för undersökningen en beräkning av den för tillgodoseende av brukets kolbehov disponibla skogsmarkens areal. Vid denna beräkning avräknades från skogarnas hela areal — förutom å skogarna belägen åker och ängsmark samt impediment — dels de områden, som avsatts åt fastigheter av stubbe- och röjselrätts natur, dels även för varje virkesbehov, som vid sidan av brukets kolbehov skulle tillgodoses å skogen, så många tunnland skogsmark, som ansågos erforderliga för behovets tillgodoseende. Vid undersökning av rekognitionsskogen avräknades skog på detta sätt i enlighet med 1811 års kungörelse dels för de på skogen för brukets räknade anlagda torpens och odlingarnas behov av timmer, bränsle och stängsel, dels för de yxbördsberättigade fastigheternas behov. Låg själva bruksgården på skogen, avräknades även skog för dess behov. Stundom beräknades för tillgodoseende av vart och ett av dessa behov vissa tunnland fullgod mark; i så fall omräknades sedan summan av dessa avräkningar i vissa tunnland skogsmark av den godhet skogen i genomsnitt uppvisade för att avdrag från skogens verkliga areal skulle kunna verkställas. Stundom skedde avräkningarna direkt i vissa tunnland av skogens genomsnittsgodhet. Sedan den för tillgodoseende av brukets kolbehov disponibla skogsmarkens areal på detta sätt uträknats, beräknade man med hänsyn tagen till skogens godhet hur många stavrum ved vart tunnland kunde avkasta efter viss återväxttid och uträknade med ledning härav den årliga koltillgången bruksägaren hade att påräkna dels från egna skogar och dels från rekognitionsskogen. Översteg den sammanlagda koltillgången brukets kolbehov, var bruksägaren skyldig avträda så stor del av rekognitionsskogen, som motsvarade överskottet.

Vid bergmästarundersökningarna avräknades i stor utsträckning skog för yxbördsrätter å rekognitionsskogarna. Det är emellertid att märka, att i södra och mellersta Sverige avräkningarna i de flesta fall torde hava skett för yxbördsrätter, som ansågos tillkomma bruksägaren själv tillhöriga, å skogen be-

lägna hemman eller skattlagda lägenheter, vilka sedan icke kommo att ingå i rekognitionsskogshemmanen. I Norrland och Dalarna skedde avräkningarna i många fall för fåbodlägenheter, som voro belägna å skogarna.

De avräkningar, som skedde vid bergmästarundersökningarna, avsågo endast yxbödersrätter. Övriga servitut hade ej betydelse för virkestillgången å skogarna. Vid bergmästarundersökningarna undersöktes dock, åtminstone i regel, om rekognitionsskogarna besvärades av andra servitut än yxbödersrätter och gjordes anteckning därom i undersökningsprotokollet.

Även vid rekognitionsskogshemmanens skattläggning skulle hänsyn tagas till servitut, som besvärade hemmanen. »Hemmansägaren», d. v. s. bruksägaren, skulle enligt 1811 års kungörelse vid skattläggningen njuta avräkning för »rätt till Mulbete, Fiskevattn eller Fåbodsställen på Skogarnes område, med eller utan yxbörd», som kunde tillkomma jordägare eller boställshavare. Förekom rätt till slätter såsom servitut, torde även därför avräkning skolat ske. Ytterligare avräkning av skogsmark utöver den, som för yxbödersrätterna verkställts vid bergmästarundersökningarna, skedde dock icke. Vid de skattläggningar, som ägde rum före ikraftträdandet av bestämmelserna i kungl. brevet den 26 juni 1821, torde därför hänsyn till andra servitut än yxbödersrätterna svårigen kunnat tagas på annat sätt än att ängar, mossar o. d., varå slätterservitut utövades och vilka även för mulbetesrätternas utövande torde varit av betydelse, ej inräknades i den areal, som lades till grund för skattläggningen. Vid senare skattläggningar, då brukets å skogen belägna torp skulle särskilt uppskattas enligt ortens skattläggningsmetod, togs naturligen vid beräkandet av dessa torp tillkommande nyttigheter av mulbete, fiske och slätter hänsyn till servituten.

Förefintligheten av servitut antecknades i protokollet över skattläggningsförrättningen. Föreskrift om antecknandet av fiskeservitut finnes i förut omnämnda kungl. brev den 26 juni 1821.

Vid rekognitionsskogshemmanens skattläggning ingick naturligtvis den vid bergmästarundersökningen för bruksgården och brukets torp avräknade skogen i den skogsmark, som skattlades. Bruksgården — om denna låg på skogen och ej förut var skattlagd som särskilt hemman — tillika med torpen kommo ju att utgöra delar av rekognitionsskogshemmanen.

Enligt 1809 års riksdagsbeslut och 1811 års kungörelse var bruksägarens rätt till skatteköp inskränkt till en tid av sex år. Rätten utsträcktes dock genom beslut vid 1823 års riksdag på obestämd tid. Vid 1919 års riksdag beslöt, att skatteköp i den ordning 1811 års kungörelse föreskriver icke vidare skulle äga rum.

De flesta rekognitionsskogar hava indelats i hemman och skattesåltas enligt bestämmelserna i 1811 års kungörelse. Några skogar voro ej i behörig ordning upplåtna till de bruk, av vilka de begagnades, och kunde därför ej bliva föremål för reglering. Ett par skogar togos helt i anspråk för hemman och lägenheter med skogsrättigheter å skogarna. I några fall avsade sig bruksägarna sina rättigheter till rekognitionsskogarna. I utlåtande till andra lagutskottet vid 1919 års lagtima riksdag har kammarkollegiet förklarat, att kollegiet saknade möjlighet att lämna fullt exakt upplysning, huruvida då ännu finnes några skogar, varå 1811 års kungörelse kunde anses tillämplig och vilka ej ännu blivit gjorda till föremål för ansökan om skatteköp; endast ett ärende om skatteköp enligt 1811 års kungörelse vore vid avgivandet av kollegiets utlåtande anhängigt.¹

I fråga om rekognitionsskogshemmanens oskiljaktighet från de bruk, varunder de blivit skatteköpta, har genom kungl. förordning den 22 december

¹ Detta rörde Tuna bergslags allmänning i Södermanlands län.

1898 stadgats, att vad i särskilda författningar funnes i fråga om skatteköp av så kallade rekognitionshemman föreskrivet därom, att hemmanen alltid skulle vara oskiljaktiga från de bruk, varunder de lydde, skulle upphöra att gälla; och skulle i följd härav förbehåll om sådana hemmans oskiljaktighet från bruken icke intagas i skatteköpebrev, som därefter utfärdades. Redan före utfärdandet av denna förordning hade genom ett flertal av högsta domstolen den 8 juni 1897¹ meddelade domar förklarats, att rekognitionsskogshemmanens skiljande från bruken eller nedläggande av bruk, varunder de skatteköpts, icke medförde hemmanens återfallande till kronan. Många bruk hava numera nedlagts, och flera bruksägare hava från bruken försålt sina rekognitionsskogshemman. I stor utsträckning har staten inköpt dylika hemman.

Genom rekognitionsskogarnas reglering enligt 1811 års kungörelse torde de servitut, som besvärade skogarna, — med undantag av stubbefastigheternas xvbörds- och mulbetesrätter — icke undergått någon förändring. De besvärade av skogen bildade hemmanen på samma sätt som de förut besvärat rekognitionsskogen. Emellertid lät kammarkollegiet skattlägga de vid bergmästarundersökningarna för xvbördsrätterna gjorda skogsavräkningarna och upptaga dem i jordeböckerna såsom särskilda lägenheter. Kammarkollegiet har även medgivit skatteköp av dylika lägenheter. Detta förfaringsätt torde ej stått i strid med tidens kamerala uppfattning och var ej egendomligare än att rätt till fiske i annans eller allmänt vatten, som ju i grunden är en partiell nyttjanderätt, av ålder skattlagts såsom särskild lägenhet. Kammarkollegiets förfarande har emellertid föranlett den missuppfattningen, att skogsavräkningarna i själva verket voro fastigheter, som voro föremål för äganderätt, och vilkas innehavare hade anspråk på att få visst område å marken åt sig avsatt. Att så ej är fallet har fastslagits genom en högsta domstolens dom den 11 nov. 1914 (N. J. A. 1914 s. 469). I ett utslag av regeringsrätten (Reg.R:s årsb. 1910 s. 98) har förklarats, att åborätt till skattlagd och i jordeboken såsom särskild lägenhet upptagen skogsavräkning ej kan meddelas. Samtliga dylika lägenheter torde numera vara avförda ur jordeböckerna.

Av några avgöranden av högsta domstolen (N. J. A. 1883 s. 64, 1907 s. 186 och 1908 s. 116) skulle möjligen kunna dragas den slutsatsen, att högsta domstolen ansett xvbördsrätterna å rekognitionsskogarna efter dessas reglering ej heller vara att betrakta som servitut. Äro de servitut, bör väl utbrytning av dem kunna ske i den ordning skifteslagstiftningen stadgar för utbrytning av servitut. I förstnämnda båda fall, i vilka hos ägodelningsrätt och högsta domstol fördes talan mot av lantmätare verkställd »utbrytning och avrösning» av vid bergmästarundersökning å rekognitionsskog för fäbodlägenheter beräknade »anslag» av skogsmark, förklarade emellertid högsta domstolen, att talan mot förrättningen icke borde föras i den för skiftesfall stadgade ordning. I det fall, som återfinnes i N. J. A. 1908 s. 116, förklarade högsta domstolen, att fråga om företagande av förrättning åsyftande att utbryta och avrösa för en ängslägenhet beräknat anslag av skogsmark icke borde behandlas i den för skiftesfall stadgade ordning (3 Just.R. mot 2).² Nyss antydd slutsats torde dock icke kunna dragas ur dessa rättsfall. Högsta domstolen torde icke hava ingått i någon prövning av de utbrytningssökandes verkliga rätt å rekognitionsskogshemmanen, utan endast hållit sig till deras yrkanden, vilka icke avsett utbrytning av servitut, utan varit grundade på förment äganderätt till skogsmark av viss storlek. I andra fall (N. J. A. 1883 not. B 59 och 1898 s. 76) har fråga om utbrytning av rätt till skogsfång å rekognitionsskogshemman av högsta domstolen prövats i den för skiftesfall stadgade ordning.

¹ Se N. J. A. 1897 not. A 206 o. f.

² Jfr N. J. A. 1883 s. 111 och 1898 s. 155, i vilka rättsfall fråga var om utbrytning av den fastigheter av stubbe- och röjseirätts natur tillkommande rätt å rekognitionsskogshemman.

Förekomsten i andra fall av servitut av likartad beskaffenhet som servituten å rekognitionsskogshemmanen.

Servitut, vilka, i likhet med förut berörda servitut å rekognitionsskogshemmanen, varit av ålder bestående rättigheter å allmän skog, men numera åvila av skogen bildade, till enskilda överlättna fastigheter eller markområden, torde, förutom å rekognitionsskogshemmanen, endast i undantagsfall kunna förekomma.

Före slutet av 1700-talet torde kronan icke hava avhänt sig skog till enskilda på annat sätt än genom skatteförsäljning av kronohemman, å vilka funnos tillgång på skog. Från och med sistnämnda tid har — förutom genom skatteförsäljning av rekognitionsskogshemman — skog avhänts kronan med stöd av följande författningar.

Genom *kungl. brev till kammarkollegiet den 29 november 1796* meddelades bland annat bestämmelser om dispositionen av den vid avvittningarna i Västerbotten uppkomna överloppsajorden. Däri stadgades, att till uppodling samt hemmans inrättande otjänlig skogsmark skulle upplätas till hemmansinnehavarna i det byalag, varunder den förut varit nyttjad, samt fördelas på hemmanen mot den således tillslagna skogsandelens särskilda skattläggande. Då den skogsmark, varom här är fråga, uppläts till just de hemmansägare, som därå möjligen kunde äga servitutsrätter, kan å mark, som blivit avhänd kronan enligt detta kungl. brev, icke gärna finnas servitut liknande dem å rekognitionsskogshemmanen.

Enligt *1811 års kungörelse angående användandet av de till bergverken och bruken upplättna rekognitionsskogar* skulle den vid rekognitionsskogarnas reglering uppkomna överloppsmarken liksom till kronan återfallna rekognitionsskogar indelas i hemman och skatteförsäljas åt den mestjudande; mark, som vore alldeles otjänlig till anläggande av nybyggen, skulle beläggas med skogsränta enligt nyss berörda kungl. brev. Den mark, varom här är fråga, kunde naturligen lika väl som den, vilken skattesålde under bruk, vara besvärad av äldre servitut. Dessa torde, liksom servitut å de till bruken försålda skogarna, skolas bibehållas och vid skattläggningen av de nya hemmanen tagas i beräkning. Emellertid torde ytterst få om ens några servitut av nu antytt slag existera. Vid rekognitionsskogarnas reglering uppkommo mycket få överloppsmarker och redan i kungl. brev den 16 mars 1824 meddelades nya föreskrifter om överloppsmarkens disposition.

Detta *kungl. brev av den 16 mars 1824* och *kammarkollegiets därå grundade cirkulär den 14 april samma år angående en förändrad reglering med kronoskogarna och allmänningsarna i riket* innehålla bestämmelser om en allmän försäljning eller överlåtande på enskilda i annan form av de allmänna skogarna. Beslutet härom hade sin grund i förut berörda nationalekonomiska uppfattning att mesta möjliga jord borde vara föremål för enskildas utnyttjande. Det kungl. brevet stadgade: De kronoparker och kronoallmänningsar eller delar därav, som befunnos nödiga för flottans eller andra kronans behov, skulle bibehållas under kronans disposition. Enskilda mulbetes- och skogsrätter å dessa skogar skulle emellertid avvitttras så att i vederlag för dem en viss del av skogen avsattes. De kronoparker och kronoallmänningsar åter, som icke undantoges för kronans behov, skulle genom delning eller försäljning bringas under enskild äganderätt, såvida icke detta på grund av lokala förhållanden skulle tillskynda hemman, som ägde rätt till bete och skogsfång å skogen, verkligt, för hemmanens bestånd kännbart lidande; i vilket fall skogen hellre borde förbliva i sitt förra skick. Vid de övriga skogarnas försäljning skulle, därest enskilda hemmansägare eller boställshavare å någon skog ägde verklig rättighet till skogsfång eller mulbete, nödigt anslag av skogen avsättas åt

hemmanet under äganderätt. Beträffande lands- och häradsallmänningar ville Kungl. Maj:t på ansökan för varje allmänning tillåta, att den upplåtes till delning mellan de socknar eller enskilda hemmansägare, som däri ansåges äga del; och skulle därvid mark tilldelas hemman, som ägde rätt till mulbete på allmänningen. Med de till kronan hemfallna bergslagsallmänningarna¹ och rekognitionsskogarna samt överloppsmarkerna å de senare, med undantag av dem i Kopparbergs län och de norrländska länen, borde förhållas på samma sätt som med de kronoparker, som skulle försälgas. Överloppsmarkerna efter avvitrtingarna i Kopparbergs län och de norrländska länen samt till kronan hemfallna bergslagsallmänningar och rekognitionsskogar ävensom överloppsmarker å de senare i samma län skulle användas till nybyggens anläggande. Å skogar, som överlätos åt enskilda i enlighet med nu ifrågavarande kungl. brev, bör sålunda icke finnas kvar några av ålder bestående rättigheter till skogsfång eller mulbete; däremot möjligen andra servitut. Bestämmelserna i det kungl. brevet i vad de avsågo överlåtande till enskilda av allmän skog ändrades genom kungl. förordningen den 29 juni 1866 ang. hushållningen med de allmänna skogarna i riket.

I *skrivelse till kammarkollegiet den 29 juni 1866 angående dispositionen av sådana överloppsmarker, som icke lämpligen kunna användas vare sig till kronoparker eller anläggning av nya hemman m. m.*, stadgade Kungl. Maj:t, att med undantag av s. k. renbetesland sådana trakter å överloppsmarkerna i Kopparbergs län och de norrländska länen, vilka erbjöde ringa tillfällen till odling och icke vore lämpliga att bibehållas som kronoparker, skulle efter Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall, antingen, där vissa hemman eller byalag å marken begagnade mulbete mot smörränta, förenas med dessa hemman eller ock beläggas med skogsränta samt försälgas under äganderätt åt den högstbjudande med förpliktelse för köparen, om marken vore mot smörränta upplåten åt fäbodlägenhet, att lämna innehavarna därav ostörda i deras rätt till bete och nödigt bränsle, ävensom till virkesfångst för hus och hägnader, som för betesrättens begagnande vore behöfliga. Sistnämnda förbehåll syftade² på en bestämmelse i ett kungl. brev till kammarkollegiet den 26 mars 1831, som bland annat innehöll, att de fjälltrakter, som endast kunde begagnas till bete, finge vid avvitrtingen av varje socken indelas i fäbodlägenheter med en mot varje lägenhets beskaffenhet svarande smörränta samt sedermera av Konungens befallningshavande upplåtas till begagnande åt de hemmansägare, som voro mest i behov därav och anmälde sig därtill, dock ej på längre tid än 15 högst 20 år i sänder. Här var sålunda ej fråga om några servitut utan om nyttjanderätter. Nu ifrågavarande bestämmelser i 1866 års skrivelse till kammarkollegiet hava ersatts av stadganden i *kungl. kung. den 26 maj 1899 angående förändring i gällande föreskrifter om åsättande av grundskatt m. m.*, vilka stadganden äro i huvudsak av samma innehåll.

Överlåtelse av skog från kronan till enskilda torde icke hava skett med stöd av andra författningar än de nu berörda.

Om sålunda servitut, vilka varit av ålder bestående rättigheter å allmän skog, men numera åvila av skogen bildade, till enskilda överlåtna fastigheter eller markområden, knappast torde finnas å andra fastigheter eller markområden än sådana, som äro bildade av f. d. rekognitionsskogar, finnas emellertid liknande servitut, d. v. s. av ålder bestående rättigheter å allmän skog, å skogar, vilka fortfarande äro allmänna. Så torde särskilt vara fallet å de till bergshanteringens understöd anslagna skogar, vilka förvaltas enligt be-

¹ Bergslagsallmänningar benämndes skogar, som upplåtits till understöd åt bergsbruket i allmänhet inom vissa bergslag. De ansågos ej för rekognitionsskogar.

² Se kungl. prop. nr 54 till 1865—66 års riksdag s. 21.

Bilaga C.

Förslag

till

Lag

om utbrytning av servitut, som besvära av rekognitionsskog bildade hemman.

Häri genom förordnas som följer:

Besväras hemman, som skattesålts enligt bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 4 februari 1811 angående användandet av de till bergverken och bruken upplåtta rekognitionsskogar, av servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, och är servitutet gällande av ålder, må servitutet utan sammanhang med skifte utbrytas ej endast i de fall, varom i 20 kap. 3 § i lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet förmäles, utan jämväl på yrkande av ägaren av den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, där det finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång.

Därvid skola de i nyssnämnda lag om sättet för utbrytning av servitut utan sammanhang med skifte meddelade bestämmelser lända till efterrättelse.

Bilaga D.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 20 kap. 3 § första stycket i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Häri genom förordnas att 20 kap. 3 § första stycket i lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet skall erhålla följande ändrade lydelse:

Besväras fastighet av servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, må på yrkande av fastighetens ägare servitutet utan sammanhang med skifte utbrytas, där det finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång. Rätt att erhålla utbrytning tillkomme ock ägaren av den fastighet, till vars förmån sådant servitut gäller, där det visas att servitutet äventyras eller där servitutet besväras hemman, som skattesålts enligt bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 4 februari 1811 angående användandet av de till bergverken och bruken upplåtta rekognitionsskogar, och är av ålder gällande samt utbrytningen finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 29 augusti 1930.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden STENBERG,
APPELBERG,
TISELIUS,
regeringsrådet SÖDERWALL.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 14 juli 1930, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till lag om ändrad lydelse av 20 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av förordnade revisionssekreteraren, hovrättsrådet Per von Ehrenheim.

Justitieråden *Stenberg* och *Tiselius* samt regeringsrådet *Söderwall* förenade sig om följande yttrande:

Med hänsyn till vad domänstyrelsen i ärendet anført kan tvekan råda, huruvida den föreslagna utvidgningen av rätten att erhålla utbrytning av servitut bör gälla även där servitutet vilar å kronoskog. Särskilt må härvid framhållas, att de av domänstyrelsen åberopade, i senare tid utfärdade författningarna om upplåtande av kolonat och kronotorp å kronoparker synas beträffande lämpligheten av skogsfångsservitut utgå från en annan uppfattning än den, som kan sägas ligga till grund för det remitterade lagförslaget. I saknad av närmare utredning i denna väsentligen näringspolitiska fråga anse vi oss dock icke böra framställa vidare erinran härutinnan.

Enär den föreslagna avfattningen av ifrågavarande paragraf ej torde medgiva annan tolkning än att, även om ägaren av den härskande fastigheten visar, att servitutet äventyras, han dock icke äger erhålla utbrytning med mindre de i paragrafens första punkt angivna förutsättningarna äro för handen, synes bestämmelsen böra något omformuleras till förebyggande av nämnda tolkning, vilken, såvitt av motiven framgår, ej varit avsedd.

Justitierådet *Appelberg* anförde:

Otvivelaktigt tala vissa skäl för att, när det gäller skogsfångs- och mulbetesservitut, som tillkommit annorledes än genom avtal, alltså huvudsakligen

av ålder bestående servitut, tillerkänna den härskande fastighetens ägare utbrytningsvitsord. Såsom föredragande departementschefen framhållit, hava de invändningar, som under förarbetena till jorddelningslagen anförts emot vidgat utbrytningsvitsord för ägaren av sådan fastighet, icke avseende å nu ifrågasvarande servitut. Men ur annan synpunkt synes mig tvekan kunna göras gällande om lämpligheten att utvidga vitsordet i den omfattning, som nu föreslås. Under senare tid torde allt mera den uppfattning hava trängt igenom, att, såsom det uttryckes i domänstyrelsens i ärendet avgivna utlåtande, uppstyckande av skogsmarken i ett flertal små parceller icke kan vara till förmån för skogsbruket och ernående av den bästa produktionen å skogsmarken. Denna uppfattning ligger till grund icke blott för de i nya jorddelningslagen intagna reglerna om bildande vid skifte av gemensamhetsskogar utan även för den i överensstämmelse med riksdagens beslut tillkomna kungörelsen den 14 juni 1929, enligt vilken — strängt taget i strid mot jorddelningslagens bestämmelse i 10 kap. 9 § — föreskrift gives om bildande av skogsfångsservitut i samband med avstyckande av torp från kronans mark till enskild ägo. Med nämnda uppfattning står uppenbarligen icke i god överensstämmelse att då staten har äganderätt till skog, som följaktligen kan skötas enligt rationella metoder, medgiva den, som på grund av servitut har särskild rätt till avkastningen, att i stället erhålla visst mindre skogsområde med full äganderätt. Av departementschefen har väl framhållits såsom mindre lämpligt att staten såsom jordägare i förevarande hänseende tillerkänner sig en av sakens natur knappast betingad särställning. Enligt min mening föreligger emellertid särskild anledning att göra skillnad mellan de fall, då servitut åvilar statens skogar, och de, då servitutet gäller enskilds skog. Det starkaste skälet för tillerkännande av utbrytningsrätt åt servitutsberättigad fastighetsägare är uppenbarligen vad som anförts därom att en ägare till den tjänande fastigheten lätteligen kan i hög grad förringa ett skogsfångsservituts värde och att dylikt servitut ofta kan giva anledning till strider och misskötheter mellan de olika fastigheternas ägare. Om nu det är staten, som äger den tjänande fastigheten, föreligger intet enskilt intresse, som står i strid med den servitutsberättigades, och man har ej skäl förvänta annat än att denne får åtnjuta sin rätt i enlighet med servitutets innehåll. Å andra sidan förefinnes i detta fall i högre grad än när servitutet belastar enskild fastighet anledning antaga, att skogen skall erhålla mera rationell vård, om den får förbliva odelad. Omförmälda skäl för utbrytningsvitsord för den härskande fastighetens ägare kan därför, när fråga är om servitut å statens skog, icke tillerkännas betydelse gent emot det allmänna intresset av att skogsbruket ger största möjliga avkastning. Vad nu sagts om skogsfångsservitut gäller i huvudsak även om mulbetesservitut, i den mån det ej utgör hinder för god skogsskötsel och alltså ej föranleder vederbörande ägare av den tjänande fastigheten att söka utbrytning av detsamma.

I enlighet med det nu anförda hemställer jag, att den nya lagstiftningen begränsas att avse endast sådana av förslaget omfattade servitut, som belasta andra än staten tillhöriga skogar. Av mera underordnad betydelse blir då,

i fall denna hemställan följes, huruvida man bör nöja sig med att medgiva utbrytningsvitsord med avseende å servitut, som belasta till skatte köpta rekognitionsskogar, eller man vill giva lagen en allmännare avfattning.

Beträffande förslaget avfattning instämmer jag i den av lagrådets övriga ledamöter framställda anmärkningen.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 december 1930.

N ä r v a r a n d e :

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Gärde, lagrådets den 29 augusti 1930 avgivna utlåtande över det den 14 juli i år till lagrådet remitterade förslaget till lag om ändrad lydelse av 20 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Efter redogörelse för utlåtandet anför departementschefen:

»Vad en ledamot av lagrådet anfört till stöd för den mening, att den nya lagstiftningen borde begränsas till att avse endast sådana av förslaget omfattade servitut, som belasta andra än staten tillhöriga skogar, har icke kunnat rubba mig i min uppfattning, att det vore mindre lämpligt och jämväl obilligt att låta dem, som äga servitut å allmänna skogar, komma i ett mindre gynnsamt läge än andra servitutshavare. Det är ju här huvudsakligen endast fråga om av ålder bestående servitut, med avseende å vilka den synpunkten för mig väger tungt, att de onekligen framstå för innehavaren mera såsom ingående i äganderätten till den egna fastigheten än såsom en upplåtelse från den tjänande. Ur praktisk skogsvårds- eller skogshushållningssynpunkt läser frågan med hänsyn till ifrågavarande servituts jämförelsevis ringa antal hava en ganska liten räckvidd.

Lagrådets erinran mot förslagets avfattning har beaktats.»

Föredraganden uppläser härefter förslaget, jämkat i enlighet med vad nu sagts, samt hemställer, att detsamma måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas 1931 års riksdag till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att till nästkommande års riksdag skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Gösta Tidelius.